

Funded by
the European Union

MANUAL I PËRBASHKËT I ZBATIMIT TË TË DREJTAVE TË PRONËSISË INTELEKTUALE

IPRproject
Intellectual Property Rights Project

A project implemented by:

Përmbajtja

SHKURTESAT	4
HYRJE	5
1. SISTEMI I PRONËSISË INTELLEKTUALE	7
1.1. PRONA INTELLEKTUALE	7
1.2. KRIMI IPR - FALSIFIKIMI DHE PIRATERIA	9
2. SISTEMI I PRONËSISË INTELLEKTUALE NË KOSOVË	9
2.1. INSTITUCIONET QEVERITARE	9
2.2. BASHKËPUNIMI	13
3. HETIMI I KRIMEVE IPR NGA POLICIA	15
3.1 SIPAS DETYRËS ZYRTARE OSE ANKESË	15
3.2. KONFIRMIMI IPR ËSHTË I MBROJTUR	16
3.3. IDENTIFIKIMI I PRODUKTIT	18
3.4. HAPAT FILLESTARË NGA POLICIA	19
3.5. MBLEDHJA E INFORMACIONIT	21
3.6. FILLIMI I PROCEDURAVE PENALE	23
3.7. KËRKIMI DHE KONFISKIMI	24
3.8. MARRJA E PROVAVE PARA PADISË	31
3.9. RISHIKIMI DHE PËRFUNDIMI I HETIMIT	36
3.10. RREZIQET	37
4. UDHËZIME PËR INSPEKTORËT E TREGUT NË LIDHJE ME ZBATIMIN E TË DREJTAVE TË PRONËSISË INTELLEKTUALE NË KOSOVË	38
4.1 TË DREJTAT E AUTORIT	38
4.1.1. KONTROLI I FOTOKOPJIMIT TË VEPRAVE LETRARE	38
4.1.2. KONTROLI I PERFORMANCËS PUBLIKE	39
4.1.3. KONTROLI I PIRATERISË SOFTUERIKE	39
4.2. TË DREJTAT E PRONËSISË INDUSTRIALE	41
4.3. HAPAT DHE REKOMANDIMET E MËTEJSHME	42
5. ZBATIMI I TË DREJTËS SË AUTORIT NGA KOMISIONI I PAVARUR I MEDIAVE NË KOSOVË	43
6. ZBATIMI I KUFIRIT	44
6.1 FUSHËVEPRIMI I LIGJIT NR. 06/L-015	45
6.1.1. LLOJET E TË DREJTAVE TË MBULUARA	45
6.1.2. LLOJET E SHKELJEVE TË MBULUARA	45
6.3 APLIKIMI PËR VEPRIM	46
6.3.1 PERSONAT QË KANË TË DREJTË TË KËRKOJNË NJË VEPRIM DOGANOR	47
6.3.2 FORMAT STANDARDE-PËRMBAJTJA E APLIKIMIT	47
6.3.3 PARAQITJA DHE DHËNIA E KËRKESAVE PËR VEPRIM	48
6.3.4 ZGJATJA E PERIUdhËS SË VLEFSHMËRISË SË NJË APLIKIMI	48

6.3.5 NDRYSHIMET E VENDIMEVE PËR MIRATIMIN E NJË APLIKIMI	49
6.3.6 PEZULLIMI OSE REVOKIMI I VENDIMEVE QË MIRATOJNË NJË KËRKESË	49
6.4. PROCEDURAT E PËRCAKTUARA NË LIGJIN NR. 06/L-015	49
6.4.1. VEPRIM DOGANOR.....	49
6.4.2. PROCEDURA E THJESHTUAR E SHKATËRRIMIT	51
6.4.3. PROCEDURË E THJESHTUAR E SHKATËRRIMIT PËR DËRGESAT E VOGLA	52
6.5. DETYRIMET DHE KOSTOT	53
6.5.1 PËRGJEGJËSIA E DOGANAVE TË KOSOVËS	53
6.5.2. PËRGJEGJËSIA E MBAJTËSIT TË VENDIMIT	53
6.5.3. PËRGJEGJËSIA PËR KOSTOT	53
6.6. ÇËSHTJE TË TJERA QË LIDHEN ME PROCEDURAT E ZBATIMIT	54
6.6.1. LËSHIMI I PARAKOHSHËM I MALLRAVE	54
6.6.2. TREGUESIT E RREZIKUT PËR SHKELJET E PRONËSISË INTELEKTUALE	54
6.6.3. MJETET E DISPONUESHME PËR TRAJTIMIN E RASTEVE IPR	58

SHKURTESAT

- ACPO - Shoqata e Kryeshefave të Policisë (ShKP).
- CDN - Rrjeti i Dërgimit të Përmbajtjes (RrDP).
- DNS - Sistemi i Emrit të Domainit (SED).
- EUIPO - Zyra e Bashkimit Evropian për Pronësi Intelektuale (ZBEPI).
- GDP - Prodhimi i Brendshëm Bruto (PBB).
- IEC - Komisioni Elektroteknik Ndërkombëtar (KEN).
- IIPIC - Kolegji Ndërkombëtar i Hetuesve të Krimin të PI-së (KNHKPI).
- IP - Protokollin e Internetit (PI).
- IPA - Agjencia e Pronësisë Industriale (API).
- IPR - Të Drejtat e Pronësisë Intelektuale (DPI).
- IPTV - Televizioni i Protokollit të Internetit (IPTV).
- ISO - Organizata e Internetit për Standardizim (OIS).
- OCRR - Zyra për të Drejtat e Autorit dhe të Drejtat e Përafërta (ZDADP).
- OECD - Organizata për Bashkëpunim dhe Zhvillim Ekonomik (OBZHER).
- OSINT - Inteligjenca nga Burimi i Hapur (IBH).
- SEO - Optimizimi i Motorit të Kërkimit (OMK).
- TCP - Protokollin e Kontrollit të Transmetimit (PKT).
- TOR - Projekti "Onion Router".
- TRIPS - Marrëveshja mbi Aspektet Tregtare të të Drejtave të Pronësisë Intelektuale (MATDPI).
- UNODC - Zyra e Kombeve të Bashkuara për Drogën dhe Krimin (ZKBDK).
- VCP - Praktikën e Bashkëpunimit Vullnetar (PBV).
- VM - Makinë virtuale (MV).
- VPN - Rrjeti Virtual Privat (RrVP).
- WCO - Organizata Botërore e Doganave (OBD).
- WIPO - Organizata Botërore e Pronësisë Intelektuale (OBPI).
- WHO - Organizata Botërore e Shëndetësisë (OBSh).

HYRJE

Në rast mosmarrëveshjeje me një përdorues të punës tuaj, shpikjen tuaj, markën tuaj tregtare, modelin tuaj, etj. dhe nëse nuk ka mundësi për të zgjidhur mosmarrëveshjen në mënyrë miqësore, atëherë ju duhet të zbatoni të drejtat tuaja të pronësisë intelektuale dhe me ndihmën e një avokati për të ndërmarrë disa veprime duke përdorur procedurat e zbatimit.

Procedurat e zbatimit lejojnë veprime efektive kundër shkeljes, mjete juridike të shpejta për të parandaluar shkeljen, parandalimin e shkeljeve të mëtejshme dhe ato nuk duhet të jenë të ndërlikuara pa arsye dhe të kushtueshme, ose me afate kohore që shkaktojnë vonesa të pajustificuara.

Paragrafët e mëposhtëm përmbledhin disa nga dispozitat e zbatimit të gjetura në legjislacionin kombëtar të Kosovës. Ato mund të ndahen në kategoritë e mëposhtme: mjetet juridike civile; sanksionet penale; sanksionet administrative; masat kufitare; dhe masat, mjetet juridike dhe sanksionet kundër abuzimeve në lidhje me pajisjet teknike.

MJETET JURIDIKE CIVILE PËRFSHIJNË:

- Dëshmia: krijimi i provave nga pala kundërshtare
- Dënimet që pala të heqë dorë nga shkelja
- Dëmet duhet të jenë adekuate për të kompensuar dëmtimin
- Hedhja e mallrave të cenueshme nga kanalet e tregtisë
- Urdhëron shkelësit të informojnë në lidhje me kanalet e shpërndarjes së mallrave të cenueshme

MASAT E PËRKOHSHME DUHET TË JENË TË DISPONUESHME:

- Për të parandaluar që të ndodhë një shkelje dhe në veçanti për të parandaluar hyrjen në kanalet e tregtisë së mallrave të cenueshme
- Për të ruajtur provat përkatëse në lidhje me shkeljen e supozuar
- Duhet të jetë në dispozicion *inaudita altere parte* aty ku është e përshtatshme, veçanërisht kur ndonjë vonesë ka të ngjarë të shkaktojë dëm të riparueshëm për bartësin e së drejtës ose kur ekziston një rrezik i demonstrueshëm i shkatërrimit të provave.

Përfituesit e sanksioneve dhe mjeteve juridike janë mbajtësit origjinal të të drejtave të pronësisë intelektuale, të licencuarit dhe pasardhësit e pozitivave, shoqëritë grumbulluese dhe organet profesionale të mbrojtjes.

Sanksionet penale kanë për qëllim të ndëshkojnë ata që kryejnë shkelje të një rëndësie të veçantë, siç janë aktet e piraterisë të kryera në një shkallë tregtare, dhe kështu për të parandaluar shkelje të mëtejshme. Qëllimi i ndëshkimit arrihet përmes gjobave dhe dënimeve me burg në përputhje me nivelin e dënimeve të aplikuar për krimet e seriozitetit përkatës, veçanërisht për veprat e përsëritura. Parandalimi shërbehet gjithashtu, si në

procedurat civile, nga urdhrat për konfiskimin dhe shkatërrimin e mallrave shkelës dhe të materialeve dhe pajisjeve të përdorura kryesisht për të kryer veprën penale.

Masat kufitare janë të ndryshme nga masat e zbatimit të përshkruara deri më tani në atë që përfshijnë veprime nga autoritetet doganore. Masat kufitare u lejojnë pronarëve të të drejtave të kërkojnë që autoritetet doganore të pezullojnë lëshimin në qarkullim të mallrave të dyshuara për shkelje të së drejtës së autorit. Kjo synon t'u japë pronarëve të drejtë një kohë të arsyeshme për të filluar procedurat gjyqësore kundër shkelësit të dyshuar, pa rrezikun që mallrat e pretenduara për shkelje do të zhduken nga qarkullimi pas zhdoganimit. Në mënyrë tipike, pronarët e të drejtave duhet të plotësojnë disa kërkesa të tilla si: (a) të siguroj autoritetet doganore që ekziston *prima facie* si dëshmi e shkeljes; (b) japin një përshkrim të detajuar të mallrave në mënyrë që ato të mund të njihen; dhe (c) ofroj siguri për të dëmshtëpërbyer importuesin, pronarin e mallrave dhe autoritetet doganore në rast se mallrat konstatohen se nuk janë shkelëse. Pas ndalimit të mallrave nga Dogana, mbajtësi i së drejtës zakonisht do të aplikojë në gjykatë për masa të përkohshme për të parandaluar lëshimin e mallrave në treg, në pritje të një vendimi përfundimtar mbi pretendimin e shkeljes.

Kategoria përfundimtare e dispozitave të zbatimit përfshinë masat, mjetet juridike dhe sanksionet kundër abuzimeve në lidhje me mjetet teknike, i referuar edhe si masat e mbrojtjes teknologjike (TPM), të cilat kanë arritur një rëndësi më të madhe që nga ardhja e teknologjive digjitale. Në raste të caktuara, e vetmja mënyrë praktike për të parandaluar kopjimin është përmes të ashtuquajturave sisteme të mbrojtjes së kopjimit ose menaxhimit të kopjimit. Këto përdorin pajisje teknike që ose parandalojnë plotësisht kopjimin ose e bëjnë cilësinë e kopjeve aq të dobët sa të jenë të papërdorshme. Mjetet teknike përdoren gjithashtu për të parandaluar marrjen e programeve televizive komerciale të koduara, përveçse me përdorimin e deshifruerëve. Sidoqoftë, është teknikisht e mundur të prodhohen pajisje që anashkalojnë sisteme të tilla të mbrojtjes së kopjimit dhe kodimit. Këto dispozita zbatuese kanë për qëllim të parandalojnë prodhimin, importimin dhe shpërndarjen e pajisjeve të tilla. WCT përfshinë dispozita për këtë qëllim, si dhe dispozita për të parandaluar heqjen ose ndryshimin e paautorizuar të pajisjeve elektronike për menaxhimin e të drejtave të informacionit dhe shpërndarjen e kopjeve të veprave nga të cilat një informacion i tillë është hequr. Informacioni për menaxhimin e të drejtave mund të identifikojë autorin ose pronarin e së drejtës ose të përmbajë të dhëna në lidhje me kushtet dhe termat e përdorimit të veprës. Heqja e informacionit mund të pengojë kështu zbulimin e shkeljeve ose të rezultojë në shtrembërim të menaxhimit të të drejtave të kompjuterizuara ose sistemeve të shpërndarjes së tarifave. Ligjet kombëtare gjithashtu mund të përfshijnë përjashtime nga zbatimi i këtyre masave në rrethana të caktuara, të tilla si të bëjnë efekt në kufizimet dhe përjashtimet e të drejtave të autorit të parashikuara në ligjin kombëtar.

Ligji për të Drejtat e Autorit në Kosovë parashikon në mënyrë eksplicite në Nenin 191 sanksionet administrative kundër çdo akti të shmangies të masave efektive teknologjike të mbrojtjes, si dhe çdo veprim të heqjes apo të ndryshimit të informacionit elektronik të realizimit të të drejtave.

Sanksionet administrative janë të një rëndësie të veçantë. Policët janë të paangazhuar, për shkak të ngritjes së karakterit fajtor; kështu, seanca gjyqësore afatgjatë nuk do të mbahet më. Qeveria merr të ardhura të shpejta dhe të rëndësishme, të cilat janë të ardhura të qarta publike. Ajo i dekurajon njerëzit të shkelin të drejtat e IP-së, sepse krijon një

mënyrë të drejtpërdrejtë ndëshkimi. Ajo motivon autoritetet shtetërore të ndërmarrin veprime të cilat mund të zvogëlojnë normat e piraterisë dhe falsifikimit.

Sanksionet e mëtejshme administrative janë parashikuar në Ligjin për të Drejtat e Autorit në Kosovë në nenet 190-193. Më konkretisht, neni 190 parashikon sanksione administrative kundër personit juridik nëse brenda veprimtarisë së tij ose në biznes me të tjerët, përdor një vepër të së drejtës së autorit ose një çështje të të drejtave të lidhura pa autorizim. Personi përgjegjës për personin juridik i cili kryen një kundërvajtje të përmendur do të dënohet.

Në nenin 192 kundër sanksioneve administrative janë parashikuar **“Çdo person juridik:**

1.1 që nuk i dorëzon shoqatës kolektive kompetente, informacion në lidhje me llojet dhe numrin e pajisjeve të shitura ose të importuara për fiksimin e zërit ose pamjes, pajisjet fotokopjuese, bartësit bosh të zërit ose imazhit, si dhe informacion në lidhje me fotokopjet e shitura, të cilat janë të nevojshme për llogaritjen e shpërblimit të veçantë;

1.2 që nuk i paraqet shoqatës kolektive kompetente, në mënyrën dhe afatin e përcaktuar me këtë ligj, raportet ose informacionin ose programet, të rëndësishme për llogaritjen e shpërblimit përkatës; ”

Së fundi, neni 193 parashikon sanksione kundër "Një shoqatë kolektive të të drejtave, nëse:

1.1 nuk mban ose operon nga pakujdesia të dhënat dhe kontabilitetin.

1.2 nuk i shpërndan mbajtësit të së drejtës të ardhurat, të realizuara nga honoraret e mbledhura nga përdoruesit e lëndës së mbrojtur;

1.3 nuk ndjek kërkesën për inspektim të veprimtarisë së tij përmes auditorëve të pavarur;

1.4 nuk i përmbush detyrimet e tij ndaj zyrës ose nuk merr masa të urdhëruara nga Zyra për korrigjimin e punës së saj. ”

Qëllimi i këtij Manuali është të rrisë ndërgjegjësimin e Policisë së Kosovës, Doganave të Kosovës, Inspektorëve të Tregut dhe Komisionit të Pavarur për Media në lidhje me rëndësinë e pronësisë intelektuale (IP) dhe kërcënimin real për shoqërinë për shkeljen e të drejtave të pronësisë intelektuale (IPR). Ai gjithashtu do të nxjerrë në pah sistemin kombëtar të IP dhe legjislacionin kombëtar të përdorur për të mbrojtur dhe zbatuar IPR. Përveç kësaj, Manuali do të përshkruajë sesi institucionet e lartpërmendura mund të zbatojnë praktikisht IPR. Në fund, çdo institucion do të jetë në gjendje të kuptojë rolin e njëri-tjetrit, të mësojë nga përvoja e tij dhe të gjejë mënyra për të vendosur sinergji në luftën e tyre të përbashkët kundër piraterisë dhe falsifikimit.

1. SISTEMI I PRONËSISË INTELEKTUALE

1.1. PRONA INTELEKTUALE

Krimi IP është një veprimtari kriminale transnacionale e menaxhuar nga të njëjtat organizata kriminale të përfshira në kriminalitete të tjera të rënda, përfshirë trafikimin e

narkotikëve, kontrabandën e armëve, trafikimin e njerëzve, korrupsionin dhe pastrimin e parave¹.

IP i referohet krijimeve të mendjes siç janë shpikjet, veprat letrare, veprat artistike, simbolet, emrat, imazhet dhe modelet e përdorura në tregti.² IP tradicionalisht ndahet në dy kategori:

- Prona Industriale e cila përfshinë markat tregtare, patentat të cilat jepen për shpikjet, modelet industriale (modelet), emrat e domeneve, indikacionet gjeografike dhe emërtimet e mbrojtura të origjinës (PDO), topografitë e produkteve gjysmëpërçuese dhe varietetet e reja të bimëve; dhe
- E drejta e autorit e cili përfshinë vepra letrare (të tilla si romane, poema dhe shfaqje), filma, muzikë, vepra artistike (p.sh. vizatime, piktura, fotografi dhe skulptura), softuer dhe dizajn arkitektonik. Të drejtat që lidhen me të drejtën e autorit përfshijnë ato të artistëve interpretues në shfaqjet e tyre, prodhuesve të fonogrameve në regjistrimet e tyre dhe transmetuesve në programet e tyre radio dhe televizive.³

Për të marrë mbrojtje për një pronë industriale në Kosovë, me disa përjashtime⁴, krijuesi, ose pronari, duhet të regjistrohet për mbrojtje në një agjenci qeveritare të quajtur Agjencia e Pronësisë Industriale (IPA). Mbrojtja e të drejtës së autorit rrjedh automatikisht nga akti i krijimit dhe nuk varet nga asnjë formalitet. Në këtë aspekt e drejta e autorit ndryshon shumë nga format e tjera të mbrojtjes së pronësisë intelektuale, siç janë patentat dhe markat tregtare.

Të drejtat e IP (IPR) janë të drejtat e dhëna nga ligjvënësi për krijuesit e veprave, shpikjeve, markave tregtare, etj. Për t'u mundësuar atyre të shfrytëzojnë ekskluzivisht krijimet e tyre (d.m.th. duke përjashtuar palët e treta që nuk janë autorizuar për një përdorim të tillë). IPR-të, për shkak të natyrës së tyre absolute dhe ekskluzive, janë shumë të ngjashme me pronësinë. Karakteristika e tyre kryesore dhe ndryshimi i tyre kryesor me pronën është se të drejtat e pronësisë intelektuale (IPR) janë të paprekshme dhe kjo është arsyeja pse ato duhet të trajtohen ndryshe nga pronat e prekshme. Ato lejojnë krijuesit, ose pronarët, të përfitojnë nga puna e tyre ose investimi në një krijim. Këto të drejta janë të përshkruara në nenin 27 të Deklaratës Universale të të Drejtave të Njeriut, i cili parashikon të drejtën për të përfituar nga mbrojtja e interesave morale dhe materiale që rezultojnë nga autorësia e prodhimeve shkencore, letrare ose artistike. Më tej, neni 46(5) i Kushtetutës së Kosovës thotë **“Prona Intelektuale mbrohet me ligj”**.

Pa IPR për të shpërblyer kreativitetin dhe për të inkurajuar inovacionin është e dyshimtë nëse shpikësit ose krijuesit do të kishin burimet financiare ose motivimin për të zbuluar ilaçe të reja, të tilla si ilaçet e kancerit që shpëtojnë jetën, ose të zhvillojnë teknologji që përmirësojnë cilësinë e jetës sonë, p.sh. telefonat celularë. Rrjedhimisht, është thelbësore

¹ Falsifikimi. Një përhapje globale. Një kërcënim global. UNICRI.

² Organizatat Botërore të Pronësisë Intelektuale - Çfarë është Pronësia Intelektuale? www.wipo.int

³ Organizata Botërore e Pronësisë Intelektuale, Çfarë është Pronësia Intelektuale, <https://www.wipo.int/about-ip/en/>

⁴ Markat e njohura tregtare mbrohen pa regjistrim, në përputhje me nenin 6bis të Konventës së Parisit.

që qeveritë dhe agjencitë e zbatimit të ligjit të zbatojnë IPR jo vetëm për të mbrojtur të drejtat e pronarëve, por për të lehtësuar përparimin e shoqërisë.

Mbrojtja IP është e kufizuar në kohë. Sidoqoftë, kjo ndryshon për secilin objekt IP. Për shembull, e drejta e autorit për veprat me autoritet individual mbrohet për jetën e autorit plus 70 vjet. Anasjelltas, markat tregtare, të cilat fillimisht mbrohen për 10 vjet nga koha kur një aplikim i paraqitet IPA-s, potencialisht mund të mbrohen pafundësisht nëse pronari vazhdon të paraqesë aplikime shtesë në IPA çdo 10 vite.

1.2. KRIMI IPR - FALSIFIKIMI DHE PIRATERIA

Falsifikimi dhe pirateria janë shkelje të DPI të cilat i referohen përdorimit të paautorizuar të markave tregtare dhe të drejtës së autorit, respektivisht.

Një entitet shkel një IPR kur ata përdorin një IP pa lejen e pronarit. Përdorimi i paautorizuar i një IP është potencialisht një krim i rëndë. Për shembull, një kompani duhet të sigurohet që është pronar i IP-së që është krijuar nga punonjësit e saj ose që ka marrë të gjitha lejet e nevojshme për përdorimin e materialit të mbrojtur (për shembull imazhe ose muzikë të përdorura në uebfaqe). Për më tepër, kur një kompani parashikon mundësinë për të paraqitur një padi në Gjykatë për shkeljen e IPR-ve të saj, ajo duhet të sigurohet që ajo është me të vërtetë mbajtësi i të drejtave të të drejtave, përndryshe nuk do të ketë të drejtë të paraqesë padinë.

Tregtimi i mallrave të falsifikuara dhe pirate, dhe në të vërtetë të gjitha mallrat që shkelin të drejtat e pronësisë intelektuale, bën dëme të konsiderueshme për prodhuesit dhe tregtarët që respektojnë ligjin dhe për mbajtësit e të drejtave, si dhe mashtron dhe në disa raste rrezikon shëndetin dhe sigurinë e konsumatorëve. Mallra të tilla, për aq sa është e mundur, duhet të mbahen jashtë tregut dhe të merren masa për të trajtuar në mënyrë efektive këtë aktivitet të paligjshëm pa penguar lirinë e tregtisë legjitime.

Kriminelët e organizuar shpesh kontrabandojnë mallra të falsifikuara dhe pirate duke përdorur të njëjtat rrugë tregtare të krijuara për kontrabandën e narkotikëve dhe armëve. Në të vërtetë, përfitimi i mallrave të falsifikuara dhe pirate shpesh e tejkalon atë të kriminalitetit tjetër, përfshirë narkotikët.

2. SISTEMI I PRONËSISË INTELEKTUALE NË KOSOVË

2.1. INSTITUCIONET QEVERITARE

Në Kosovë, luftimi i shkeljeve të DPI, përfshirë falsifikimin dhe piraterinë, kërkon në mënyrë efektive një përpjekje të koordinuar nga institucione të shumta, duke përfshirë:

- Agjencia e Pronësisë Industriale (API);

- Zyra për të Drejtat e Autorit dhe të Drejtat e Përafërta (OCRR);
- Doganat e Kosovës;
- Inspektorati i Tregut;
- Policia e Kosovës; dhe
- Këshilli Prokurorial; dhe
- Këshilli Gjyqësor.

Agjencia e Pronësisë Industriale

Agjencia e Pronësisë Industriale (IPA) është një organ administrativ brenda Ministrisë së Tregtisë dhe Industrisë. Ajo është e vendosur në Prishtinë dhe ka përgjegjësitë e mëposhtme:

- Zhvillimi i procedurave për lëshimin e patentave dhe certifikatave shtesë të mbrojtjes;
- Zhvillimi i procedurave për regjistrimin e markave tregtare, modeleve industriale, topografive të qarqeve të integruara, përcaktimit të origjinës dhe treguesve gjeografik;
- Përpilimi dhe mbajtja e shënimeve të përcaktuara me ligjin bazë;
- Propozimi, hartimi dhe publikimi i Buletinit Zyrtar të IPA-s, i cili përmban informacion në lidhje me aplikimin dhe të drejtat e dhëna pronësisë industriale;
- Kontributi, zhvillimi dhe promovimi i mbrojtjes së pronësisë industriale;
- Inicimi dhe propozimi i ratifikimit të marrëveshjeve ndërkombëtare në lidhje me zonën e pronësisë industriale;
- Ofrimi i shërbimeve të informacionit në lidhje me objektet e pronësisë industriale;
- Organizimi i testimit për përfaqësuesit e autorizuar të zonës së pronësisë industriale;
- Përgatitja e propozimeve për miratimin e akteve ligjore dhe nënligjore në lidhje me zonën e pronësisë industriale;
- Bashkëpunimi me organizatat e tjera për zbatimin e dispozitave ligjore që rregullojnë pronësinë industriale; dhe
- Përfaqësimi i Republikës së Kosovës në organizatat ndërkombëtare për pronësinë industriale.

IPA mund të ndihmojë policinë dhe prokurorët:

- Konfirmojnë nëse një pronë industriale (p.sh. marka tregtare, dizajni industrial, etj.) është e mbrojtur në Kosovë; dhe
- Identifikojnë pronarin e një të drejte të pronësisë industriale.

Zyra për të Drejtat e Autorit dhe të Drejtat e Përafërta

Zyra për të Drejtat e Autorit dhe të Drejtat e Përafërta (OCRR) është një departament brenda Ministrisë së Kulturës, Rinisë dhe Sportit. Ajo është e vendosur në Prishtinë dhe ka përgjegjësitë e mëposhtme:

- Licencimi i organizatave të menaxhimit kolektiv;
- Mbikëqyrja e organizatave të menaxhimit kolektiv;
- Heqja e licencave të organizatave të menaxhimit kolektiv;
- Sigurimi i informacionit për autorët, mbajtësit e të drejtave dhe publikun e gjerë në lidhje me të drejtën e autorit dhe të drejtat e lidhura me to;
- Monitorimi i zhvillimeve në legjislacionin ndërkombëtar, në lidhje me të drejtën e autorit, dhe më pas dhënia e rekomandimeve për Qeverinë.

OCRR mund të ndihmojë policinë dhe prokurorët të kontaktojnë organizatat kolektive të menaxhimit të cilët mund të:

- Konfirmojnë nëse e drejta e autorit ose e drejta e lidhur është e mbrojtur në Kosovë; dhe
- Identifikojnë pronarin e një të drejte të autori ose të drejtë të ndërlidhur.

Doganat e Kosovës

Dogana e Kosovës është pjesë e Ministrisë së Ekonomisë dhe Financave. Selia e tyre është e vendosur në Prishtinë, por ata gjithashtu kanë pika kontrolli në:

Aeroport.	Merdare.	Qafa Morine.	Zubin Potok
Dheu i Bardhe.	Muqibabë.	Qafa e Prushit.	Mitrovicë.
Hani i Elezit.	Mutivoda.	Vërmica.	Podujevë.
Interevropa.	Pejë.	Leposaviq.	Kula.
Zyra Qëndrore Prishtinë	Gllloboqica		

Përgjegjësitë e Doganës së Kosovës përfshijnë parandalimin e importit dhe eksportit të mallrave, të cilat shkelin IPR.

Të gjithë zyrtarët doganorë janë të autorizuar të veprojnë ex-officio për të përgjuar mallrat për të cilat ata dyshojnë se shkelin një IPR dhe, përveç kësaj, ekziston një Njësi e dedikuar për DPI brenda Departamentit Hetimor Operacional të Drejtorisë së Zbatimit të Ligjit. Njësia IPR është e vendosur në selinë qendrore dhe përgjegjësitë e saj përfshijnë:

- Marrja e aplikimeve për veprim nga pronarët e DPI;

- Shpërndarja e aplikacioneve të pranuar për DPI për veprim në pikat e kontrollit;
- Trajnimi për DPI për punonjësit e Doganës; dhe
- Lidhja me mbajtësit e të drejtave të IP-së.

Dogana e Kosovës mund t'i sigurojë policisë dhe prokurorëve detajet e dërgesave që ata kanë përgjuar që përmbajnë mallra që cenojnë IPR, duke përfshirë emrin e importuesit dhe/ose eksportuesit. Dogana e Kosovës gjithashtu mund të kontrollojë historinë e dërgesave në adresa ose entitete, të shënjestruara nga policia dhe prokurorët.

Inspektorati i Tregut

Inspektorati i Tregut është një organ ekzekutiv brenda Ministrisë së Tregtisë dhe Industrisë, i cili kryen mbikëqyrjen e tregut në territorin e Kosovës. Selia e tyre është e vendosur në Prishtinë, por ata kanë zyra në të gjithë Kosovën.

Autoritetet e inspektimit të tregut kanë kompetencën dhe burimet për:

- Inspektimin e vendeve të lidhura me tregtinë;
- Kontrollimin e dokumentacionit të biznesit;
- Inspektimin e mallrave dhe shërbimeve;
- Kërkimi i informacioneve të lidhura me biznesin;
- Kapni prova për një vepër të lidhur me tregtinë;
- Parandalimin e lëshimit të mallrave dhe shërbimeve në treg; dhe
- Pezullimin e një biznes nga funksionimi.

Përgjegjësitë e Inspektoratit të Tregut përfshijnë sigurimin që mallrat dhe shërbimet të cilat janë prodhuar ose përdorur në tregti, në Kosovë, nuk cenojnë IPR.

Inspektorati i Tregut mund të ndihmojë policinë dhe prokurorët të hetojnë bizneset që ata dyshojnë se janë duke prodhuar, importuar, eksportuar ose shitur mallra ose shërbime që shkelin një IPR.

Policia e Kosovës

Policia e Kosovës është pjesë e Ministrisë së Punëve të Brendshme. Selia e tyre është e vendosur në Prishtinë, por ata gjithashtu kanë prezencë në çdo komunë.

Të gjithë punonjësit e policisë mund të veprojnë ex-officio për të parandaluar shkeljet e DPI. Megjithatë, ankesat në lidhje me mallrat e prekshme, të cilat kërkojnë hetim, duhet t'i kushtohen vëmendjes Njësisë për Krimet Ekonomike, në Drejtorinë e Krimeve Ekonomike dhe Korrupsionit. Anasjelltas, ankesat në lidhje me shkeljet e DPI që përfshijnë internetin

duhet të sillen në vëmendjen e Njësisë së Krimit Kibernetik.

Prokuroria e Shtetit

Prokuroria e Shtetit është një institucion i pavarur me autoritetin dhe përgjegjësinë për ndjekjen penale të personave të akuzuar për kryerjen e veprave penale ose akte të tjera të përcaktuara me ligj. Ai përfshin:

- Prokuroria Themelore;
- Prokuroria e Apelit;
- Prokuroria Speciale; dhe
- Zyra e Kryeprokurorit të Shtetit.

Prokurori i Shtetit nuk ka një Njësi të dedikuar për DPI, megjithatë, të gjithë prokurorët janë kompetent për të hetuar dhe ndjekur penalisht krimet e DPI, ose sipas detyrës zyrtare ose sipas ankesës.

2.2. BASHKËPUNIMI

Këshilli Shtetëror i Pronësisë Intelektuale

Në shumicën e vendeve ka institucione të shumta të ngarkuara me mbrojtjen e IPR. Shpesh këto institucione kanë përgjegjësi të mbivendosura. Si pasojë, është detyrë e Qeverisë dhe institucioneve të zhvillojnë një model bashkëpunimi që do të siguroj mbrojtje efektive dhe efektive të IPR.

Në Kosovë, Qeveria ka krijuar Këshillin Shtetëror të Pronësisë Intelektuale për të përmirësuar bashkëpunimin midis institucioneve të përfshira në mbrojtjen dhe zbatimin e IPR.

Këshilli i jep këshilla dhe ndihmë Qeverisë dhe aktorëve të tjerë të përfshirë në mbrojtjen dhe zbatimin e IPR.

Këshilli përfshin përfaqësues nga institucionet e diskutuara nën titullin 2.1 Institucionet qeveritare, konkretisht:

- Agjencia e Pronësisë Industriale (API);
- Zyra për të Drejtat e Autorit dhe të Drejtat e Përafërta (OCRR);
- Doganat e Kosovës;
- Inspektorati i Tregut;
- Policia e Kosovës;
- Këshilli Prokurorial; dhe

- Këshilli Gjyqësor.

Për më tepër, përfaqësues nga institucionet e mëposhtme janë gjithashtu anëtarë të asociuar të Këshillit:

- Agjencia e Barnave dhe Produkteve Mjekësore, për këshilla mbi falsifikimin, përfshirë falsifikimin, ilaçet dhe pajisjet mjekësore;
- Agjencia Veterinare dhe e Ushqimit, për këshilla mbi ushqimet dhe pijet e falsifikuara;
- Agjencia për Mbrojtjen e Mjedisit, për këshilla mbi çështjet mjedisore; dhe
- Agjencia për Menaxhimin e Aseteve të Sekuestruara ose të Konfiskuara për këshilla mbi konfiskimin e asetëve nga kriminelët e DPI.

Task Forca kundër Piraterisë dhe Falsifikimit

Më 4 tetor, 2012, Qeveria miratoi një Strategji Kundër Piraterisë dhe Falsifikimit, duke mbuluar periudhën nga 2012 në 2016. Strategjia është hartuar nga OCRR në bashkëpunim me institucionet e tjera përgjegjëse për zbatimin e IPR. Strategjia kishte për qëllim krijimin e mekanizmave për luftimin e falsifikimit dhe piraterisë për të përmirësuar imazhin dhe ekonominë e Kosovës.

Strategjia krijoi një Task Forcë me misionin e mëposhtëm:

- Promovimin e bashkëpunimit efektiv midis autoriteteve publike dhe organizatave shoqërore dhe ekonomike në fushën e mbrojtjes së të drejtës së autorit;
- Sigurimin dhe koordinimin e zbatimit të Strategjisë dhe planit të veprimit kundër piraterisë dhe falsifikimit;
- Zhvillimin dhe zbatimin e programeve dhe fushatave të ndërgjegjësimit publik; dhe
- Përgatitjen dhe dhënien e propozimeve për hartimin e legjislacionit në lidhje me zbatimin e të drejtave të autorit.

Task Forca përfshinë anëtarët e mëposhtëm të përhershëm:

- Drejtor i OCRR;
- Kryeinspektori i Inspektoratit të Tregut;
- Drejtor i IPA-s;
- Shef i Sektorit të Pronësisë Intelektuale, Dogana;
- Shef i Sektorit të Hetimit të Krimeve Ekonomike, Policia;

- Shef i Sektorit të Hetimit të Krimit Kibernetik, Policia;
- Përfaqësuesi i Prokurorit të Shtetit; dhe
- Shefi i Agjencisë për Menaxhimin e Pasurive të Sekuestruara ose të Konfiskuara, Ministria e Drejtësisë.

Përveç anëtarëve të përhershëm, organet e mëposhtme mund të ftohen për të marrë pjesë në takime:

- Shefi Ekzekutiv i Komisionit të Pavarur për Media;
- Kryetar i Bordit të Drejtorëve të Autoritetit Rregullator për Komunikimet Postare dhe Elektronike; dhe
- Institucionet dhe organizatat e tjera të pavarura.

Gjithashtu e rëndësishme të theksohet se organizatat e mëposhtme ndërkombëtare kanë dedikuar njësi IP që mund të jenë në gjendje të ndihmojnë në ngritjen e kapaciteteve dhe hetimet ndërkufitare:

- Europol;
- Interpol;
- Komisioni Evropian (Drejtori i Përgjithshëm i Tatimeve dhe Unionit Doganor);
- Organizata Botërore e Doganave (OBK); dhe
- Observatori EUIPO mbi Shkeljet e IPR.

3. HETIMI I KRIMEVE IPR NGA POLICIA

3.1 SIPAS DETYRËS ZYRTARE OSE ANKESË

Ex-Officio

Policia e Kosovës mund të veproj sipas detyrës zyrtare nëse identifikojnë një shkelje të mundshme të DPI.

Ankesa e mbajtësit të së drejtës

Nëse një bartës i së drejtës ose përfaqësuesi i tyre dyshon se IPR-ja e tyre është shkelur, ata mund të bëjnë një ankesë në Policinë e Kosovës.

Ankesa duhet të përmbajë informacionin e mëposhtëm:

- Dëshmia e pronësisë;
- Prokurë, kur është e aplikueshme;
- Vendndodhja e shkeljes së dyshuar;
- Emri i shkelësit të dyshuar (nëse dihet);

- Si të tregoni ndryshimin midis një të vërtetë dhe një të pavërtetë; dhe
- Çdo blerje testi e kryer nga mbajtësi i së drejtës ose përfaqësuesi i tyre.

Burime të tjera të ankesës

Shkelja e dyshuar e LPB mund të vihet në vëmendje të Policisë së Kosovës përmes një numri burimesh të tjera, duke përfshirë:

- Informacion nga konsumatorët;
- Informacion nga një institucion tjetër qeveritar (p.sh. Dogana e Kosovës dhe Inspektorati i Tregut);
- Informacion nga një organizatë e huaj (p.sh. Interpol); dhe
- Rezultati i paparashikuar i një hetimi tjetër (p.sh. ilaçe të falsifikuara të vendosura gjatë një bastisjeje narkotike).

Pavarësisht nga burimi i informacionit, nëse bartësi i së drejtës nuk e ka bërë ankesën, Policia e Kosovës duhet të përpiqet të verifikojë që një IPR është shkelur në Kosovë nga:

- Identifikimi i LPB-së e cila pretendohet se është shkelur;
- Marrëdhënia me IPA dhe/ose OCRR për të konfirmuar se IPR është e mbrojtur në Kosovë;
- Nëse IPR është e mbrojtur në Kosovë, lidhja me IPA dhe/ose OCRR për të konfirmuar identitetin e bartësit të së drejtës; dhe
- Marrëdhënia me mbajtësin e së drejtës për të konfirmuar IPR-në e tyre është shkelur.

Të gjitha ankesat duhet të merren seriozisht dhe informacioni të regjistrohet, analizohet dhe t'i nënshtrohet një forme të procesit të analizës së inteligjencës.

Procesi i analizës së inteligjencës duhet të vlerësojë burimin e informacionit, vetë informacionin dhe të përfshijë një formë të vlerësimit të rrezikut.

3.2. KONFIRMIMI IPR ËSHTË I MBROJTUR

Nëse një hetim fillon si rezultat i një procedure ose ankese ex-officio, hapi i parë është të sigurohet nëse IPR-ja e pretenduar ishte shkelur është e mbrojtur në Kosovë.

Në lidhje me pronësinë industriale, siç janë markat tregtare dhe modelet industriale, hetuesi mund të kontaktojë IPA-n ose të ketë qasje direkte në bazat e të dhënave të objekteve IP të IPA-s. Në lidhje me të drejtën e autorit, hetuesi duhet të kontaktojë OCRR.

Nëse IPR-ja e pretenduar se është shkelur konfirmohet se është e mbrojtur në Kosovë dhe hetimi nuk është inicuar as nga bartësi i së drejtës ose përfaqësuesi i bartësit të së drejtës, hetuesit do t'i duhet të gjejë mbajtësin e së drejtës për të marrë dëshmi të shkeljes së DPI. IPA dhe OCRR do të jenë në gjendje të ndihmojnë hetuesin të gjejë mbajtësin e së drejtës.

Vetëm mbajtësi i së drejtës mund të verifikojë nëse është cenuar IPR e tyre. Kjo ose mund të bëhet nga mbajtësi i së drejtës duke ekzaminuar fizikisht mallrat e dyshuara ose mbajtësi i së drejtës duke shqyrtuar një fotografi të mallrave të dyshuara.

Nëse verifikimi në bazë të një fotografie është i nevojshëm, fotografia duhet të merret me një aparat fotografik dixhital, të jetë e qartë dhe të përfshijë imazhe të çdo logoje, markash, etiketash p.sh. etiketat e përmbajtjes së fibrave etj.

Kontakti me një mbajtës të së drejtës gjatë fazave të hershme të një hetimi është thelbësor. Një dialog i hershëm me një mbajtës të së drejtës mund të kursej kohë dhe burime.

Blerja e testit është një metodë ideale për marrjen e mostrave të mallrave të dyshuara të falsifikuara ose pirate në mënyrë të fshehtë. Në këtë mënyrë, provat e posedimit dhe shitjes së mallrave të falsifikuara ose pirate mund të merren pa ngjallur dyshime, duke lejuar që veprimet e zbatimit të ndërmerren në një kohë të mëvonshme.

Blerjet testuese mund të bëhen si nga zyrtarët e zbatimit ashtu edhe nga mbajtësit e të drejtave. Nëse një mbajtës i së drejtës ka për detyrë të bëjë një blerje testuese, duhet të tregohet kujdes në mënyrë që të mbrohet integriteti i provave të marra.

Në praktikë, Policia e Kosovës duhet të shmangë:

- Ofrimin e nxitjeve për një tregtar për të furnizuar një artikull të falsifikuar ose pirat (agjent provokator); dhe/ose
- Presionin ndaj një tregtari për të shitur mallra të falsifikuara ose pirate.

Mallrat e blera të testuara duhet të ruhen për qëllime dëshmuese. Duhet të ketë një zinxhir të qartë të vazhdimësisë midis shitësit, vendndodhjes së shitjes dhe ekzaminimit të mallrave. Në disa raste, zinxhiri i vazhdimësisë mund të sfidohet në gjykatë dhe Policinë e Kosovës mund të ketë nevojë të demonstroj në gjykatë se mallrat që ekspozohen janë të njëjtat mallra që janë blerë fillimisht dhe nuk janë manipuluar në asnjë mënyrë.

E rëndësishme: praktika më e mirë e blerjes së testit përfshinë:

- Regjistrimin e të gjitha detajeve përkatëse sa më shpejt të jetë e mundur;
- Regjistrimin e datës, kohës dhe vendit të blerjes;

- Një përshkrim të mallrave;
- Fotografimin e mallrave;
- Nëse është e mundur, bëni një film të fshehtë gjatë blerjes së mallrave;
- Etiketimin e mallrave me një numër unik dëshmie;
- Etiketimi duhet të përmbajë emrin dhe nënshkrimin e zyrtarit përgjegjës të Departamentit të Hetimeve ;
- 'qese dhe etiketë' të mallrave, ato duhet të vendosen në një qese plastike të qartë dhe të vulosen me një vulë të dukshme të manipulimit;
- Mallrat e etiketuara duhet të ruhen në një dyqan provash të sigurta;
- Dyqani i dëshmimeve duhet të ketë qasje të kontrolluar;
- Duhet të mbahen regjistrat e kontrollit të provave ose librat e regjistrave që përcjellin lëvizjen e mallrave;
- Mallrat, ose mostrat e mallrave, mund të kenë nevojë të dërgohen tek palët e treta nëse duhet dhënë udhëzime të qarta për trajtimin, ruajtjen dhe kthimin e mallrave; dhe
- Mallrat duhet të kthehen në dyqanin e provave sa më shpejt të jetë e mundur.

3.3. IDENTIFIKIMI I PRODUKTIT

Në shumicën e rasteve është relativisht e lehtë të bëhet dallimi midis mallrave legjitime dhe mallrave që shkelin IPR duke aplikuar kuptimin e përbashkët. Megjithatë, treguesit e përgjithshëm në vijim, do të ndihmojnë një hetues të vendosë nëse një produkt është i ligjshëm ose shkelës:

- Shqyrtojnë cilësinë e produktit. Cilësia e mallrave shkelës është shpesh më e ulët se ajo e origjinaleve;
- Të kenë kujdes nga çmimet jashtëzakonisht të ulëta. Edhe pse jo të gjithë falsifikimet shiten me një çmim më të ulët se origjinalet, një çmim i ulët dyshues është ende një tregues i mirë. Nëse duket shumë mirë për të qenë e vërtetë, atëherë ndoshta është;
- Lokacioni. Markat luksoze, kozmetika, farmaceutikët, pjesë makinash, etj. nuk shiten nga shitësit në rrugë ose në tregje. Nëse mallra të tilla ofrohen për shitje nga këto lloje vendndodhjesh, atëherë ky është një tregues se e mira ndoshta është e falsifikuar dhe/ose pirate;
- Inspektioni me kujdes paketimin. Paketimi i mallrave është shpesh shkelës i dyshimtë dhe nuk tregon adresën e prodhuesit dhe importuesit. Për më tepër, shumë bartës të të drejtave i shënojnë produktet e tyre me holograme, numra kontrolli dhe/ose masa të tjera sigurie. Ato mund t'ju ndihmojnë të kuptoni nëse produkti është origjinal apo jo;
- Kontrolloni nëse logot dhe markat tregtare shfaqen si duhet. Në shikim të parë, një produkt shkelës mund të duket identik me atë origjinal. Sidoqoftë, në një vështrim

më të afërt, mund të jeni në gjendje të identifikoni disa dallime. Për shembull, logot mund të riprodhohen keq dhe markat tregtare të jenë shkruar gabimisht;

- Kontrolloni manualin e udhëzimeve. Normalisht duhet të jetë në gjuhët zyrtare të Kosovës dhe nuk duhet të përmbajë gabime gramatikore ose drejtshkrimore; dhe
- Kur jeni në dyshim, kontaktoni ose shikoni faqen e internetit të prodhuesit të produktit origjinal. Shumë mbajtës të të drejtave kanë informacion në faqet e tyre të internetit për të ndihmuar klientët të zbulojnë falsifikime, përfshirë fotografi dhe përshkrime të origjinaleve.

Mbajtësit e të drejtave mund të ndihmojnë policinë dhe/ose të identifikojnë mallrat që shkelin dhe, përveç kësaj, disa nga mbajtësit e të drejtave më aktiv publikojnë udhëzues identifikimi për të ndihmuar policinë të bëjë dallimin midis mallrave origjinale dhe atyre që shkelin. Nëse keni nevojë për një udhëzues të tillë, kontaktoni drejtpërdrejt mbajtësin e së drejtës ose flisni me njësitë e krimit IP në Europol dhe Interpol.

3.4. HAPAT FILLESTARË NGA POLICIA

Nëse vërtetohet shkelja e DPI, në përputhje me nenin 70 të Kodit të Procedurës Penale, policia do të ndërmarrë të gjitha hapat e nevojshëm për të gjetur autorin e krimit dhe për të mbledhur informacionin që mund të jetë i dobishëm në procedurat penale. Kjo mund të përfshijë:

- Mbledhja e informacionit nga personat;
- Kryerja e inspektimeve të përkohshme të automjeteve, udhëtarëve dhe bagazheve të tyre;
- Kufizimi i lëvizjes në një zonë të caktuar për kohën kur ky veprim është urgjentisht i nevojshëm;
- Marrja e hapave të nevojshëm për të përcaktuar identitetin e personave dhe objekteve;
- Organizimi i një kërkimi për të gjetur një individ ose një objekt që kërkohet duke dërguar një qarkore kërkimi;
- Kërkimi i ndërtesave dhe mjediseve të veçanta të njësive publike në prani të një personi përgjegjës dhe shqyrtimi i dokumentacionit specifik që u përket atyre;
- Konfiskimi i kontrabandës ose objekteve të cilat mund të shërbejnë si dëshmi në procedurat penale, përveç nëse kjo do të kërkonte një urdhër nga një gjyqtar;
- Sigurimi i një ekzaminimi fizik të palës së dëmtuar;
- Zbulimi, grumbullimi dhe ruajtja e provave nga vendi i ngjarjes i një vepre të dyshuar penale dhe të urdhërojë testimin kriminalistik të atyre provave nga laboratorit kriminalistik;
- Të intervistojë dëshmitarë ose të dyshuar të mundshëm;
- Të ndërmarrë hapat e nevojshëm për të parandaluar një rrezik emergjent për

publikun;

- Të ndërmarrë hapa dhe veprime të tjera të nevojshme të parashikuara me ligj.

Policia do të bëjë një regjistrim, fotografi ose shënim zyrtar të veprimeve që ndërmerr dhe faktet dhe rrethanat, të cilat vërtetohen nga hetimi i tyre.

Sapo policia merr një dyshim të arsyeshëm se një vepër penale ndiqet penalisht sipas detyrës zyrtare është kryer, policia ka për detyrë t'i japë kallëzim penal policor brenda njëzet e katër (24) orëve prokurorit kompetent të shtetit.

Sipas nenit 81 të Kodit të Procedurës Penale, kallëzimi penal i policisë duhet të parashtroj provat e zbuluara deri më sot duke përfshirë objekte, skica, fotografi, deklaratat, regjistrime të veprimeve të ndërmarra dhe shënime zyrtare.

Nëse, pas paraqitjes së kallëzimit penal të policisë, policia mëson për fakte të reja, duhet t'i dorëzojë menjëherë një raport shtesë prokurorit të shtetit.

Vini re, se edhe nëse nuk ka dëshmi të një vepre penale, policia është ende e detyruar t'i dërgojë një raport, duke përmbledhur provat, prokurorit të shtetit.

Sipas nenit 82 të Kodit të Procedurës Penale, prokurori i shtetit do të nxjerrë një vendim që hedh poshtë një kallëzim penal të marrë nga policia ose një burim tjetër brenda tridhjetë ditëve, nëse është e qartë nga kallëzimi se:

- Nuk ka dyshim të arsyeshëm se është kryer një vepër penale;
- Periudha e parashkrimit të ndjekjes penale ka skaduar;
- Vepra penale mbulohet nga një amnisti ose falje;
- I dyshuari mbrohet me imunitet dhe heqja dorë nuk është e mundur ose nuk jepet nga autoriteti përkatës; ose
- Ka rrethana të tjera që përjashtojnë ndjekjen penale.

Prokurori i shtetit i dërgon menjëherë një kopje të vendimit të tij policisë dhe njofton bartësin e së drejtës brenda tetë ditësh.

Sipas nenit 83 të Kodit të Procedurës Penale, nëse nga vetë kallëzimi penal prokurori i shtetit nuk është në gjendje të konkludojë nëse pretendimet e përfshira në të janë të mundshme, ose nëse informacioni në raport nuk siguron një bazë të mjaftueshme për fillimin e një hetimi ose nëse prokurori i shtetit ka dëgjuar vetëm një thashethem se një vepër penale është kryer, prokurori i shtetit, nëse ai ose ajo nuk është në gjendje ta bëjë këtë vetë, do të kërkojë që policia të mbledhë informacionin e nevojshëm. Policia është e detyruar të ndjekë kërkesat e ligjshme të prokurorit të shtetit.

Prokurori i shtetit gjithashtu mund të mbledhë një informacion të tillë vetë ose nga entet e tjera publike, përfshirë edhe duke folur me dëshmitarët dhe palët e dëmtuara, dhe mbrojtësit e tyre ligjor. Prokurori i shtetit mund të marrë pjesë me policinë në çdo shqyrtim të të pandehurit ndërsa ai ose ajo duhet të respektojë të drejtat e të dyshuarve sipas dispozitave të Kodit të Procedurës Penale.

3.5. MBLEDHJA E INFORMACIONIT

Nëse vendoset të përdoret legjislacioni penal, policia dhe prokurori i shtetit duhet të përpiqen gjithmonë të rrisin zinxhirin e furnizimit për të identifikuar burimin e shkeljes së DPI, pastaj të arrestojnë prodhuesit dhe / ose shpërndarësit me shumicë për të pasur ndikimin maksimal në tregtinë e paligjshme.

Për të ngritur zinxhirin e furnizimit, policia duhet të marrë parasyshë përdorimin e masave të fshehta ose hetimore teknike.

Sipas nenit 84 të Kodit të Procedurës Penale, nëse prokurori i shtetit ka dyshimin e bazuar se një veprë penale është kryer, është duke u kryer ose së shpejti do të kryhet, prokurori i shtetit mund të autorizojë ose të kërkojë nga gjyqtari i procedurës paraprake që të autorizojë një hetim të fshehtë ose teknik, të cilat sipas nenit 87 të Kodit të Procedurës Penale, përfshijnë:

- Mbikëqyrje të fshehtë fotografike ose video;
- Monitorimi i fshehtë i bisedave;
- Kërkimi i artikujve postarë;
- Përgjimi i telekomunikacioneve dhe përdorimi i Identifikuesit të Shërbimit Ndërkombëtar Mobile "IMSI";
- Përgjimi i komunikimeve nga një rrjet kompjuterik;
- Dorëzimi i kontrolluar i dërgesave postare;
- Përdorimi i pajisjeve të përcjelljes ose pozicionimit;
- Një blerje e simuluar e një artikulli;
- Një simulim i një veprë korrupsioni;
- Një hetim i fshehtë;
- Matja e thirrjeve telefonike; dhe
- Zbulimi i të dhënave financiare.

Neni 90 i Kodit të Procedurës Penale thotë se masat hetimore të fshehta ose teknike mund të përdoren vetëm për të hetuar vepra të veçanta penale ose vepra penale që dënohen me një minimum prej pesë vjet burgim.

Fatkeqësisht, asnjë nga shkeljet e DPI nuk përfshihet në veprat penale specifike të

renditura në nenin 90, por duhet të theksohet se nëse një person dyshohet se ka shkelur të drejtën e autorit të marrë për veten e tij ose për një person tjetër të paktën dhjetë mijë Euro (10,000 €), por më pak se pesëdhjetë mijë Euro (50,000 €), ai ose ajo mund të dënohet me pesë vjet burg. Për më tepër, nëse ata kanë marrë për vete ose për një person tjetër më shumë se pesëdhjetë mijë Euro (50,000 €), ai ose ajo mund të dënohet me tetë vjet burg.

Rrjedhimisht, masat hetimore të fshehta ose teknike mund të përdoren potencialisht për të hetuar shkeljet e të drejtave të autorit. Për më tepër, shkeljet e DPI mund të përfshijnë krimin e organizuar ose të lidhen me kriminalitete të tjera që lejojnë përdorimin e masave të fshehta ose teknike, të tilla si pastrimi i parave.

Neni 91 i Kodit të Procedurës Penale zbulon se një prokuror shteti mund të lëshojë një urdhër të përkohshëm për masa të fshehta dhe hetimore teknike vetëm në rastet e urgjencës penale nëse një vonesë do të rrezikonte sigurinë e hetimit ose sigurinë e një personi. Urdhrat e tillë të përkohshëm do të anulohen nëse nuk konfirmohen me shkrim nga një gjyqtar i procedurës paraprake brenda tre ditëve. Në të gjitha rrethanat e tjera, gjyqtari i procedurës paraprake duhet të lëshojë urdhrin.

Aplikimi për porosinë duhet të bëhet me shkrim dhe të përfshijë:

- Identiteti i zyrtarit të autorizuar të policisë, zyrtarit të organit të autorizuar për të zbatuar ligjin penal ose prokurorit të shtetit që bën kërkesën;
- Arsyet dhe faktet që mbështesin aplikimin; dhe
- Informacion në lidhje me çdo aplikim të mëparshëm të njohur për aplikantin që përfshinë të njëjtin person dhe veprimin e ndërmarrë nga zyrtari gjyqësor autorizues për një kërkesë të tillë.

Nëse lëshohet, urdhri nuk mund të kalojë 60 ditë nga data e lëshimit dhe do të specifikojë:

- Emri dhe adresa e subjektit ose subjekteve të rendit;
- Përcaktimi zyrtar i masës dhe bazat e sakta ligjore të saj;
- Arsyet për urdhrin;
- Matja dhe koha e saj e saktë e fillimit dhe mbylljes, nëse është e aplikueshme;
- Personi i autorizuar për zbatimin e masës dhe zyrtari përgjegjës për mbikëqyrjen e zbatimit të tillë.

Një urdhër për një masë sipas këtij Kapitulli kërkon që zyrtarët e policisë të autorizuar siç duhet t'i japin zyrtarit gjyqësor autorizues një raport mbi zbatimin e urdhrin në intervale pesëmbëdhjetë ditore nga data e lëshimit të urdhrin.

Sipas nenit 93 të Kodit të Procedurës Penale, punonjësit e policisë të autorizuar siç duhet do të regjistrojnë kohën dhe datën e fillimit dhe mbarimit të çdo veprimi të ndërmarrë në

zbatimin e urdhrit. Procesverbali do të tregojë emrat e policëve të autorizuar siç duhet që kanë kryer çdo operacion dhe funksionet që ata kanë kryer. Regjistrimet e tilla i bashkëngjiten raportit të paraqitur tek prokurori i shtetit ose gjyqtari kompetent.

Një zyrtar policor i autorizuar siç duhet ose një person që vepron nën mbikëqyrjen e një zyrtari policor të autorizuar siç duhet mund të kryejë një blerje të simuluar të një artikulli.

Në lidhje me zbatimin e një urdhri për një hetim të fshehtë, një blerje e simuluar e një artikulli:

- Një person që zbaton urdhrin nuk mund të nxisë një person tjetër për të kryer një vepër penale të cilën ai person nuk do ta kishte kryer, por për ndërhyrjen e personit që zbaton urdhrin; dhe
- Personi që zbaton një urdhër të tillë nuk kryen vepër penale.

Sipas nenit 95 të Kodit të Procedurës Penale, me përfundimin e zbatimit të një mase, punonjësit e policisë të autorizuar siç duhet do të dërgojnë të gjitha regjistrimet dokumentare, kasetat dhe artikujt tjerë që lidhen me urdhrin dhe zbatimin e tij ("materialet e mbledhura") tek prokurori i shtetit.

3.6. FILLIMI I PROCEDURAVE PENALE

Fillimi i Fazës Hetimore

Sipas nenit 102 të Kodit të Procedurës Penale, prokurori i shtetit mund të fillojë një hetim në bazë të një raporti policor ose burimeve të tjera, nëse ekziston dyshimi i arsyeshëm se një vepër penale është kryer, është duke u kryer ose që do të kryhet në të ardhmen e afërt e cila ndiqet penalisht sipas detyrës zyrtare.

Sipas nenit 103 të Kodit të Procedurës Penale, gjatë fazës së hetimit, prokurori i shtetit do të konstatojë jo vetëm rrethana dhe prova nxitëse, por edhe shfajësuese, dhe do të sigurojë që merren prova, të cilat mund të mos jenë të disponueshme në shqyrtimin gjyqësor.

Qëllimi i një hetimi është të mbledhë prova dhe të dhëna të nevojshme për të vendosur nëse do të ngrejë një aktakuzë ose do të ndërpresë procedurat dhe të mbledhë prova të cilat mund të jenë të pamundura ose të vështira për t'u riprodhuar në shqyrtimin kryesor.

Çdo person kundër të cilit prokurori i shtetit ka një dyshim të arsyeshëm se ai ose ajo ka kryer një vepër penale do të emërohet si i pandehur në vendimin për të filluar një hetim. Çdo i pandehur i përmendur në vendim ka të drejtë në të drejtat e një të pandehuri sipas

këtij Kodi.

Nëse prokurori i shtetit informohet për provat e kryerjes së një veprë tjetër penale ose një të dyshuari tjetër gjatë një hetimi, prokurori i shtetit mund të fillojë një hetim të ri për veprën e re penale ose të dyshuarit, ose mund të ndryshojë vendimin ose të zgjerojë hetimin ekzistues. Prokurori i shtetit njofton gjyqtarin e procedurës paraprake për vendimet e reja ose të ndryshuara.

Sipas nenit 104, hetimi fillon me vendim të prokurorit të shtetit. Vendimi do të specifikojë personin ose personat kundër të cilëve do të zhvillohet një hetim, datën dhe kohën e fillimit të hetimit, një përshkrim të veprës që specifikon elementet e veprës penale, emrin juridik të veprës penale, rrethanat dhe faktet që garantojnë dyshimin e arsyeshëm për një veprë penale, nëse janë autorizuar masa teknike ose të fshehta të hetimit ose mbikëqyrjes dhe provat dhe informacionet e mbledhura tashmë. Një kopje e vulosur e vendimit mbi hetimin i dërgohet pa vonesë gjyqtarit të procedurës paraprake.

Rezultati i hapave fillestarë nga policia ose mbledhja e informacionit do të bëhet pjesë e dosjes për hetimin.

Pasi të nxirret një vendim sipas këtij neni, hetimi kryhet dhe mbikëqyret nga prokurori i shtetit.

Prokurori i shtetit mund të ndërmarrë veprime hetimore ose të autorizojë policinë të ndërmarrë veprime hetimore në lidhje me mbledhjen e provave.

Nëse hetimi lëviz jashtë Kosovës, policia dhe / ose prokurori duhet të lidhen me njësitë e krimit IP në Europol dhe / ose Interpol për të vazhduar hetimet e tyre. Kriminelët nuk ndalen në kufij dhe as policia.

3.7. KËRKIMI DHE KONFISKIMI

Kur planifikojnë një bastisje të krimit IP, pasi të kenë marrë autorizimin, një zyrtar policor duhet të marrë parasysh nëse është e nevojshme:

- Regjistrimi i ngjarjeve - fotografi, video dhe/ose skica;
- Përfshirja e bartësit të së drejtës - njohuri eksperte të produktit që shkel (mbajtësit e të drejtave nuk mund të marrin pjesë në bastisje, por duhet të vendosen në gatishmëri për të ndihmuar në identifikimin e produktit shkelës);
- Ekipi mjeko-ligjor kompjuterik - ku kompjuterët përdoren në kryerjen e krimit;
- Ekipi i hetimit financiar - identifikimi dhe rikuperimi i të ardhurave nga krimi;
- Si do të hiqen pajisjet e sekuestruara; dhe
- Aty ku pajisjet e sekuestruara do të ruhen.

Sipas nenit 105, një i pandehur mund të japë pëlqimin me shkrim për kontrollin e pronës. Artikujt e gjetur gjatë një kontrolli mund të sekuestrohen përkohësisht dhe janë të pranueshme në shqyrtimin gjyqësor dhe procedurat e tjera.

Artikujt e gjetur gjatë një kontrolli për të cilin i pandehuri nuk ishte dakord mund të mos sekuestrohen përkohësisht dhe janë të papranueshme.

Me kërkesë të prokurorit të shtetit në çdo kohë gjatë fazave hetimore, gjyqtari i procedurës paraprake mund të urdhërojë kontrollin e shtëpisë dhe objekteve të tjera të pronës së të pandehurit nëse ekziston dyshimi i bazuar se personi i tillë ka kryer veprë penale dhe nëse ka shkak i bazuar se kërkimi do të rezultojë në arrestimin e një personi të tillë ose në zbulimin dhe sekuestrimin e provave të rëndësishme për procedurën penale.

Gjyqtari i procedurës paraprake mund të urdhërojë kontrollin e një shtëpie dhe ambienteve të tjera dhe pronës së një personi që nuk dyshohet për veprë penale vetëm në rastet kur:

- Ekziston një probabilitet i fortë që kërkimi të rezultojë në arrestimin e një të pandehuri; ose
- Është e nevojshme të ruhen provat e një veprë penale ose të sekuestrohen objekte të veçanta, të cilat nuk mund të ruhen ose merren pa kontroll dhe ekziston një probabilitet i fortë që prova ose objekte të tilla janë në ambientet ose pronën për t'u kontrolluar.

Gjyqtari i procedurës paraprake mund të urdhërojë një kontroll personal të një personi të caktuar nëse ekziston një probabilitet i fortë që kërkimi të rezultojë në zbulimin e gjurmëve ose sekuestrimin e provave të një veprë penale.

Një urdhër kontrolli lëshohet me shkrim me një kërkesë me shkrim të prokurorit të shtetit ose, në rrethana të jashtëzakonshme, zyrtarit të autorizuar të policisë.

Një urdhër kërkimi duhet të përmbajë: një identifikim të personit ose vendit kundër të cilit është drejtuar urdhri, një përcaktim të veprës penale në lidhje me të cilën është lëshuar urdhri, një shpjegim të bazës për shkakun e bazuar, një përshkrim të objekteve të kërkues, një përshkrim të veçantë të personit, lokaleve ose pronës që do të kontrollohet dhe informacione të tjera të rëndësishme për zbatimin e kërkimit.

Nëse ka arsye të bazuara për të kërkuar një pajisje elektronike, duke përfshirë por pa u kufizuar në kompjuterë, kamera, telefona celularë, pajisje elektronike të lëvizshme ose pajisje elektronike, urdhri i kërkimit duhet të autorizojë sekuestrimin e përkohshëm të pajisjes ose pajisjeve të tilla dhe duhet të përshkruajë llojin e dosjeve elektronike për të cilat punonjësi i autorizuar i policisë mund të kërkojë dhe kopjojë.

Sipas nenit 106, një urdhër kontrolli ekzekutohet nga punonjësit e autorizuar të policisë me ndihmën e nevojshme të policëve të tjerë brenda dyzet e tetë orëve nga lëshimi i urdhrit.

Zyrtarët e autorizuar të policisë, si rregull, do të ekzekutojnë urdhrin e kontrollit midis orës 06:00 dhe 22:00. Duke përjashtuar, një kontroll mund të kryhet jashtë këtyre orëve nëse ka filluar brenda tyre dhe nuk përfundon deri në orën 22:00 ose nëse gjyqtari i procedurës paraprake përcakton se një vonesë mund të çojë në ikjen e personit që kërkohet ose në shkatërrimin e gjurmëve ose provave të një veprë penale dhe veçanërisht lejon një kontroll jashtë orarit të parashikuar nga ky paragraf.

Sipas nenit 107 të Kodit të Procedurës Penale, para fillimit të kontrollit, punonjësit e autorizuar të policisë do t'i japin urdhër personit kundër të cilit drejtohet urdhri dhe personi i tillë do të informohet se ka të drejtë të kontaktojë një avokat i cili ka të drejtë të jetë i pranishëm gjatë kontrollit.

Nëse personi kërkon që një avokat të jetë i pranishëm gjatë kontrollit, zyrtarët e autorizuar të policisë do ta shtyjnë kontrollin deri në mbërritjen e avokatit, por jo më shumë se dy orë pasi avokati të jetë informuar për kontrollin. Ndërkohë, punonjësit e autorizuar të policisë mund të kufizojnë lëvizjen e personit në fjalë dhe personave të tjerë në ambientet që do të kontrollohen. Në rrethana urgjente, zyrtarët e autorizuar të policisë mund të fillojnë kërkimin edhe para skadimit të afatit për mbërritjen e avokatit.

Para fillimit të kontrollit, zyrtarët e autorizuar të policisë do t'i kërkojnë personit që të dorëzohet vullnetarisht personi ose objektet e kërkuara.

Përjashtimisht, një kërkim mund të fillojë pa paraqitjen paraprake të urdhrit ose kërkesën paraprake për dorëzim të personit ose objekteve të kërkuara nëse pritet rezistencë e armatosur, ose nëse efektiviteti i kërkimit ka të ngjarë të minohet nëse nuk kryhet në çast dhe pa paralajmërim, ose nëse bëhet një kontroll në ambientet publike.

Pasi të ketë filluar kërkimi, duhet të merret parasysh sigurimi i provave të mëposhtme të mundshme:

- Shkelja e produktit IP;
- Pajisje prodhuese;
- Dokumentacioni, duke përfshirë listat e çmimeve, regjistrimet e biznesit dhe faturat e shitjeve;
- Import dhe eksport dokumentesh;
- Dëshmi kompjuterike;
- Lënda e parë e përdorur për kryerjen e veprës penale;

- Modelet e paketimit ose të projektimit të përdorura për kryerjen e veprës penale; dhe
- Të ardhura nga krimi.

Sipas nenit 108 të Kodit të Procedurës Penale, gjatë kontrollit të një shtëpie ose lokaleve të tjera, personi të cilit i kontrollohet shtëpia ose objektet e tjera ose një përfaqësues i atij personi të tillë ka të drejtë të jetë i pranishëm.

Gjatë kontrollit të një personi, një shtëpie ose mjedise të tjera, dy persona të rritur duhet të jenë të pranishëm si dëshmitarë. Para fillimit të kontrollit, dëshmitarët duhet të paralajmërohen që të vëzhgojnë nga afër se si kryhet kontrolli, dhe do të informohen për të drejtën e tyre për të bërë kundërshtime, nëse ka, për përmbajtjen e procesverbalit të kontrollit para se të nënshkruhet.

Kontrolli i një personi femër kryhet vetëm nga një zyrtare policore femër dhe vetëm personat femra do të jenë dëshmitare.

Kontrolli i lokaleve të banimit duhet të bëhet me kujdes, për të shmangur prishjen e qetësisë. Lokalet e mbyllura, mobilet ose objektet e tjera mund të hapen me forcë vetëm nëse pronari i tyre nuk është i pranishëm ose refuzon t'i hapë ato vullnetarisht. Në hapjen e këtyre objekteve duhet pasur kujdes për të shmangur dëmtimet e panevojshme.

Një kontroll i një personi mund të përfshijë një kontroll intim, i cili do të kryhet nga një mjek ose infermier i kualifikuar mjekësor në përputhje me rregullat e shkencës mjekësore dhe me respekt të plotë për dinjitetin e personit.

Nëse një kontroll kryhet në mjediset e një entiteti publik, drejtuesi i tij do të ftohet të marrë pjesë në kontroll.

Do të bëhet një procesverbal për çdo kontroll të një personi, shtëpie ose ambienti. Një procesverbal i tillë nënshkruhet nga personi i cili është kontrolluar ose objektet ose pronat e të cilit janë kontrolluar, avokati i tij ose i saj nëse është i pranishëm gjatë kontrollit dhe personat, prania e të cilëve është e detyrueshme. Gjatë kryerjes së një kontrolli, vetëm objektet dhe dokumentet që lidhen me qëllimin e atij kërkimi të veçantë mund të konfiskohen. Objektet dhe dokumentet e konfiskuara do të futen dhe përshkruhen me saktësi në procesverbal, dhe të njëjtat do të tregohen në vërtetim, e cila do t'i jepet menjëherë personit, objektet ose dokumentet e të cilit janë konfiskuar.

Objektet dhe dokumentet e konfiskuara gjatë kontrollit mbahen në kontejnerë të përshtatshëm ose qese plastike transparente dhe policia e autorizuar dhe prokurori i shtetit mbajnë një regjistër të zinxhirit të ruajtjes për secilin objekt ose grup dokumentesh.

Sipas nenit 110 të Kodit të Procedurës Penale, punonjësit e policisë, nëse është e nevojshme dhe në masën e nevojshme, mund të hyjnë në shtëpinë dhe ambientet e tjera të një personi dhe të bëjnë kontroll pa urdhër të gjyqtarit kompetent nëse:

- Personi i interesuar jep pëlqimin me vetëdije dhe vullnetarisht për kërkim;
- Një person thërret për ndihmë;
- Një kryes i kapur në veprën e kryerjes së një vepre penale duhet të arrestohet pas një ndjekjeje;
- Arsyet e sigurisë së njerëzve dhe pronës kërkojnë që të shmangët rreziku i drejtpërdrejtë dhe serioz nga personat ose prona; ose
- Një person kundër të cilit është lëshuar një urdhër arresti nga gjykata duhet të gjendet në shtëpi ose ambiente të tjera.

Përgjashtimisht, në rrethana urgjente, nëse një urdhër me shkrim për kontroll nuk mund të merret në kohë dhe ekziston një rrezik thelbësor i vonesës, i cili mund të rezultojë në humbjen e provave ose rrezik për jetën ose shëndetin e njerëzve, zyrtarët e policisë të autorizuar mund të fillojë kërkimin në bazë të lejes verbale të gjyqtarit kompetent.

Përgjashtimisht, një kontroll mund të bëhet pa qenë dëshmitarë të pranishëm nëse prania e tyre nuk mund të sigurohet menjëherë dhe do të ishte e rrezikshme të vonohej fillimi i kontrollit. Arsyet për kryerjen e kontrollit pa praninë e dëshmitarëve do të shënohen në procesverbal.

Policia mund të kontrollojë një person pa urdhër ose praninë e dëshmitarëve kur ekzekuton një vendim për të detyruar një person të paraqitet ose kur arreston, nëse ekziston dyshimi i bazuar se personi posedon armë ose mjet për sulm ose që ai ose ajo do të disponojë, fshehë ose shkatërrojë objekte të cilat duhet t'i merren atij si dëshmi në procedurën penale.

Nëse policia ka kryer një kontroll pa një urdhër gjyqësor me shkrim, do t'i dërgojë një raport për këtë qëllim prokurorit të shtetit dhe gjyqtarit kompetent, nëse një gjyqtarit i është caktuar çështja, jo më vonë se dymbëdhjetë orë pas kontrollit për të marrë miratimin prapaveprues të gjykatës për kontrollin, në përputhje me dispozitat kushtetuese.

Sipas nenit 111 të Kodit të Procedurës Penale, provat e marra nga një kontroll janë të papranueshme nëse:

- Provat e marra nga një kontroll pa urdhër gjyqësor janë të papranueshme, nëse kontrolli nuk miratohet në mënyrë retroaktive nga gjykata, në përputhje me dispozitat e Kushtetutës;
- Bastisja është kryer pa urdhër nga gjykatësi kompetent në kundërshtim me

dispozitat e këtij Kodi;

- Urdhri i gjyqtarit kompetent është nxjerrë në kundërshtim me procedurën e parashikuar në këtë Kod;
- Lënda e urdhrit të gjyqtarit kompetent ishte në kundërshtim me kërkesat e këtij Kodi;
- Bastisja u zbatua në kundërshtim me urdhrin e gjyqtarit kompetent;
- Personat, prania e të cilëve është e detyrueshme nuk ishin të pranishëm gjatë kontrollit; ose
- Bastisja është kryer në kundërshtim me nenin 108 të këtij Kodi.

Sipas nenit 112 të Kodit të Procedurës Penale, objektet që mund të sekuestrohen përkohësisht janë objekte që mund të jenë prova në procedurën penale, objekte ose prona që lehtësuan veprën penale, ose objekte ose pronë që përbëjnë një përfitim material të marrë nga kryerja e një veprë penale dhe sipas ligjit mund të sekuestrohet.

Objektet, pronat, provat ose paratë mund t'i nënshtrohen një kufizimi të përkohshëm me urdhër të prokurorit të shtetit që do të zgjasë jo më shumë se pesë ditë nëse punonjësit e autorizuar të policisë marrin informatë për këto objekte, prona, prova ose para gjatë një kontrolli ose arrestimi të ligjshëm. Prokurori i shtetit kërkon urdhër gjykatë nga gjyqtari i procedurës paraprake.

Prokurori i shtetit mund të kërkojë një urdhër nga gjyqtari i procedurës paraprake për objektet, pronën, provat ose paratë që do të sekuestrohen përkohësisht. Një kërkesë e tillë duhet të përshkruajë objektet, pronën, provat ose paratë me specifike dhe duhet të përshkruajë sesi objektet mund të jenë dëshmi të një veprë penale, si objekti, prona ose paratë mund të lehtësojnë veprën penale, ose si objektet, prona ose paratë përbëjnë një përfitim material të marrë nga kryerja e një veprë penale. Objektet, prona, prova ose para mund të sekuestrohen përkohësisht vetëm me urdhër të gjykatës.

Objektet që sekuestrohen përkohësisht do të fotografohen dhe mirëmbahen në kontejnerë të përshtatshëm ose qese plastike transparente dhe policia e autorizuar dhe prokurori i shtetit do të mbajnë regjistrin fotografik dhe një regjistër të zinxhirit të ruajtjes për secilin objekt ose grup dokumentesh.

Armët, automobilët, aeroplanët ose objektet e tjera të mëdha që sekuestrohen përkohësisht do të fotografohen dhe mirëmbahen në zonat e duhura të sigurta dhe policia e autorizuar dhe prokurori i shtetit do të mbajnë regjistrimin fotografik dhe një regjistër të zinxhirit të kujdestarisë për secilin objekt ose grup dokumentesh.

Ndërtesat ose pronat e paluajtshme që janë sekuestruar përkohësisht do të kenë njoftime të vendosura në ndërtesë ose prona të paluajtshme që këshillojnë publikun se prona i nënshtrohet sekuestrimit të përkohshëm, se shkelja nuk lejohet dhe se shkelësit mund të

jenë subjekt i arrestimit.

Kartëmonedhat ose monedhat monetare të sekuestruara përkohësisht do të fotografohen dhe mirëmbahen në një kasafortë dhe policia e autorizuar dhe prokurori i shtetit do të mbajnë regjistrin fotografik dhe regjistrin e zinxhirit të ruajtjes së kartëmonedhave ose monedhave.

Paratë e mbajtura në një llogari bankare të sekuestruara përkohësisht mbahen në një llogari bankare që i nënshtrohet autoritetit të gjykatës.

Objektet dhe pronat që janë sekuestruar përkohësisht janë nën mbikëqyrjen dhe kontrollin e prokurorit të shtetit. Prokurori i shtetit mund t'i delegojë kujdestarinë dhe kontrollin një punonjësi të autorizuar të policisë për objektet dhe pronat e sekuestruara përkohësisht.

Kur objektet konfiskohen, do të jepet një tregues se ku janë gjetur dhe do të përshkruhen. Nëse është e nevojshme, verifikimi i identitetit të tyre do të sigurohet në një mënyrë tjetër. Një dëshmi e sekuestrimit do të lëshohet për objektet e sekuestruara.

Nëse personi ose subjekti që mban mbikëqyrjen e objektit, pronës, dëshmisë ose parave që i nënshtrohen urdhrin të gjyqtarit të procedurës paraprake sipas këtij neni refuzon t'ia dorëzojë objektin, pronën, dëshminë ose paratë punonjësit të autorizuar të policisë përgjegjës për ekzekutimin e urdhrin, ai person ose subjekt do të ndëshkohet me një gjobë nga gjyqtari i procedurës paraprake deri në pesëdhjetë përqind të vlerës së objektit, pronës, provës ose parave që janë në diskutim. Personi ose subjekti që i nënshtrohet një gjobe të tillë mund të apelojë gjobën ose mund ta mohojë gjobën duke respektuar urdhrin e gjyqtarit të procedurës paraprake.

Sipas nenit 115 të Kodit të Procedurës Penale, objektet, prona, provat ose paratë që janë sekuestruar përkohësisht, në fund të procedurës penale, do t'i kthehen pronarit ose poseduesit, përveç nëse gjyqtari i vetëm gjykues ose trupi gjykues urdhëron që të mos kthehen objektet, pronat, provat ose paratë.

Gjyqtari i vetëm gjykues ose trupi gjykues urdhëron që objektet të sekuestrohen përgjithmonë në përputhje me ligjin nëse prokurori i shtetit:

- Përshkruan në Aktakuzë se ato objekte, prona, dëshmi ose para duhet t'i nënshtrohen sekuestrimit të përhershëm;
- Nëse objektet, pronat, provat ose paratë që sekuestrohen përkohësisht vërtetohen gjatë shqyrtimit gjyqësor se kanë lehtësuar veprën penale ose përbëjnë një përfitim material të marrë nga kryerja e një vepre penale; dhe
- Sipas ligjit ato mund të konfiskohen.

Objektet, pronat ose dëshmia që është sekuestruar përgjithmonë do të shiten dhe të ardhurat do të përdoren për kthim të palët e dëmtuara dhe çdo pjesë e mbetur do të transferohet në buxhet.

Paratë e sekuestruara përgjithmonë do të përdoren për kthimin e palëve të dëmtuara dhe çdo pjesë e mbetur transferohet në buxhet.

Armët ose kontrabanda do të shkatërrohen me përjashtim të artikujve që mund të përdoren nga shoqëria pasi nuk kanë më vlerë provuese për shqyrtimin gjyqësor ose apelimin.

Automjetet ose aeroplanët që janë sekuestruar përgjithmonë mund të transferohen në përdorim të Qeverisë së Kosovës me kërkesë të prokurorit të shtetit, nëse transferimi nuk zvogëlon aftësinë e palëve të dëmtuara për të marrë kompensim.

3.8. MARRJA E PROVAVE PARA PADISË

Sipas nenit 119 të Kodit të Procedurës Penale, pasi të ketë filluar një hetim, prokurori i shtetit do të intervistojë dhe do të marrë dëshmitë paraprake nga dëshmitarët, do të autorizojë marrjen e dëshmive dhe raporteve të ekspertëve dhe do të mbledhë prova të tjera të autorizuara me ligj.

Sipas nenit 120 të Kodit të Procedurës Penale, kur ekziston nevoja për të përcaktuar nëse dëshmitari mund të njohë një person ose një objekt, dëshmitarit të tillë i kërkohet së pari të japë një përshkrim dhe të tregojë tiparet dalluese të atij personi ose objekti.

Dëshmitarit pastaj i tregohet personi se bashku me persona të tjerë të panjohur për dëshmitarin, ose fotografitë e tyre, ose objekti me objekte të tjera të të njëjtit lloj, ose fotografitë e tyre.

Dëshmitari do të udhëzohet se nuk është i detyruar të zgjedhë ndonjë person ose objekt ose fotografi, sepse është po aq e rëndësishme të thuhet se ai ose ajo nuk njeh një person, objekt ose fotografi, sikurse të deklarojë se ai/ajo e njeh.

Sipas nenit 121 të Kodit të Procedurës Penale, prokurori i shtetit do të marrë të gjitha provat përkatëse dokumentare në përputhje me ligjin, nëse është e mundur para marrjes së dëshmisë paraprake. Provat e tilla dokumentare do të përfshijnë, por nuk kufizohen në:

- Pasaporta, karta identifikimi ose regjistrime të hyrjes në kufi;
- Regjistrimet financiare;
- Regjistrimet ose fotografitë e mbikëqyrjes;
- Regjistrimet e pronësisë së tokës;
- Regjistrimet e pronësisë së automobilave;

- Regjistrimet e korporatave ose subjekteve afariste;
- Dokumente elektronike, të tilla si email, mesazhe me tekst ose fotografi;
- Të dhënat mjekësore;
- Shënime, ditarë ose kalendarë, ose
- Çdo dokument tjetër i marrë ligjërisht.

Prokurori i shtetit do të marrë ligjërisht të gjitha provat e prekshme, nëse është e mundur, para marrjes së dëshmisë përkatëse paraprake. Provat e tilla të prekshme përfshijnë, por nuk kufizohen në:

- Provat e prekshme të marra në vendin e krimit;
- Provat e prekshme të sekuestruara nga kontrolli në ambientet e të pandehurit;
- Provat e prekshme të sekuestruara nga kontrolli i personit të të pandehurit para ose gjatë arrestimit të tij ose të saj;
- Fotografi ose raporte mjeko -ligjore në lidhje me provat e prekshme; ose
- Çdo dëshmi tjetër e prekshme e marrë në mënyrë të ligjshme, ekzistenca dhe forma e së cilës sigurojnë prova të rëndësishme për hetimin.

Sipas nenit 123 të Kodit të Procedurës Penale, gjatë fazës së hetimit, provat nga dëshmitarët dhe dëshmitarët ekspertë mund të merren në njërin nga tre llojet e seancave: gjatë intervistës paraprake, gjatë deklaratës në procedurë paraprake dhe gjatë mundësisë hetuese të veçantë.

Intervista paraprake kryhet nga prokurori i shtetit. Një regjistrim i intervistës do të bëhet dhe do të vendoset në dosje. Provat e marra gjatë intervistës paraprake mund të përdoren si bazë për të vërtetuar urdhrat hetues të procedurës paraprake, urdhrat për paraburgim dhe aktakuzat. Provat e marra gjatë intervistës paraprake nuk mund të përdoren si prova të drejtpërdrejta gjatë shqyrtimit kryesor, por mund të përdoren gjatë marrjes në pyetje për **t'i gjykuar dëshmitarët, nëse dëshmitari ka dëshmuar** materialisht ndryshe nga provat e dhëna nga dëshmitari gjatë intervistës paraprake gjyqësore.

Dëshmia paraprake kryhet nga prokurori i shtetit. Provat nga dëshmia paraprake do të jenë të regjistruara me audio, të regjistruara audio dhe video ose të transkriptohen fjalë për fjalë. Provat e marra gjatë dëshmisë paraprake mund të përdoren si bazë për të vërtetuar urdhrat hetues të procedurës paraprake, urdhrat për paraburgim dhe aktakuzat. Dëshmia paraprake do të jetë e pranueshme gjatë shqyrtimit kryesor për marrjen në pyetje të të njëjtit dëshmitar dhe mund të përdoret si dëshmi e drejtpërdrejtë gjatë shqyrtimit kryesor nëse dëshmitari nuk është i disponueshëm për shkak të vdekjes, sëmundjes, pohimit të privilegjit ose mungesës së pranisë brenda Kosovës, por nuk mund të përdoret si e vetme ose si dëshmi vendimtare inkurajuese për një dënim.

Mundësia Hetimore e Veçantë do të kryhet para një paneli prej tre gjyqtarësh të udhëhequr nga gjyqtari i procedurës paraprake. Provat nga Mundësia Hetimore e Veçantë do të jenë të regjistruara me audio, audio dhe video të regjistruara ose të transkriptohen fjalë për fjalë. Provat e marra gjatë Mundësisë Hetimore Speciale mund të përdoren si bazë për të vërtetuar urdhrat hetues paragjyqësor, urdhrat për paraburgim dhe aktakuzat. Provat nga Mundësia Hetimore e Veçantë do të jenë plotësisht të pranueshme gjatë shqyrtimit gjyqësor nëse të paktën njëri nga gjyqtarët në panelin gjyqësor që dëgjoji dëshminë është gjyqtar në panelin kryesor të gjykimit dhe nëse dëshmitari nuk është i disponueshëm për shkak të vdekjes, sëmundjes, pohimit të privilegjit ose mungesës së prezencës brenda Kosovës. Nëse trupi gjykues kryesor nuk përfshin të paktën një nga gjyqtarët e Panelit të Mundësive Hetimore Speciale, provat do të trajtohen si prova nga dëshmitë paraprake.

Deklaratat e dhëna nga i pandehuri në çdo kontekst, nëse jepen vullnetarisht dhe pa detyrim, janë të pranueshme gjatë shqyrtimit gjyqësor kundër të pandehurit, por jo të bashkëpandehurit. Deklarata të tilla nuk mund të shërbejnë si prova e vetme ose vendimtare inkurajuese për një dënim.

Dëshmitarë ekspertë

Pas lëshimit të një raporti eksperti, dëshmitarët ekspertë mund të intervistohen, të japin dëshmi paraprake ose mundësi të veçanta hetimore.

Sipas nenit 136 të Kodit të Procedurës Penale, që analiza e ekspertëve të përdoret nga prokurori i shtetit:

- Duhet të ketë një material pyetës për fajësinë ose pafajësinë e të pandehurit ose shkallën e dëmit të shkaktuar nga vepra penale;
- Pyetja mund të ketë përgjigje vetëm përmes analizave të specializuara ose teknike;
- Eksperti duhet të ketë trajnim ose përvojë të specializuar që është relevante dhe aktuale;
- Eksperti duhet të ketë analizuar provat e marra në mënyrë të ligjshme;
- Analiza e ekspertit duhet të ketë përdorur praktika të pranuar përgjithësisht brenda fushës së tij ose të saj ose të ketë një bazë shkencore ose teknike; dhe
- Eksperti duhet të shkruajë një raport që përmbledh metodën e tij të analizës dhe përfundimet.

Mjekësia Ligjore Kompjuterike

Sipas nenit 147 të Kodit të Procedurës Penale, për pajisjet kompjuterike, mjetet elektronike të ruajtjes ose pajisje të ngjashme që merren ligjërisht me urdher të gjykatës ose me pëlqim, prokurori i shtetit mund të autorizojë një punonjës policie ose ekspert për të shqyrtuar, analizuar dhe kërkuar informacion ose të dhënat që përmbahen brenda pajisjeve kompjuterike, mjeteve elektronike të ruajtjes ose pajisjeve të ngjashme.

Oficeri i autorizuar i policisë ose eksperti tjetër duhet të ketë shkollim, trajnim ose përvojë në analizën dhe kërkimin e kompjuterit kriminalistik.

Oficeri i autorizuar i policisë ose eksperti tjetër do të lëshojë një raport ekspertësh me gjetjet e tyre, i cili gjithashtu do të përmbajë informacionin e mëposhtëm:

- Oficeri i autorizuar i policisë ose një ekspert tjetër do të përshkruajë pajisjet kompjuterike, pajisjet e ruajtjes së të dhënave ose skedarët e veçantë kompjuterikë të ekzaminuar, duke përfshirë emrat, numrat ose etiketat identifikuese;
- Oficeri i autorizuar i policisë ose një ekspert tjetër do të përshkruajë se ku dhe si pajisjet kompjuterike, pajisjet e ruajtjes së të dhënave ose skedarët kompjuterikë specifikë janë marrë nga policia;
- Oficeri i autorizuar i policisë ose eksperti tjetër do të përshkruajë zinxhirin e ruajtjes së pajisjeve kompjuterike, pajisjeve për ruajtjen e të dhënave ose skedarëve kompjuterikë specifikë ;
- Oficeri i autorizuar i policisë ose eksperti tjetër do të përshkruajë informacione specifike faktike për të cilat ai ose ajo është autorizuar të kërkojë në pajisjet kompjuterike, pajisjet e ruajtjes së të dhënave ose skedarët kompjuterikë specifikë;
- Oficeri i autorizuar i policisë ose eksperti tjetër do të përshkruajë hapat e ndërmarrë në përputhje me praktikën më aktuale në fushën e kriminalistikës kompjuterike për të kryer kërkimin në mënyrë të besueshme dhe të saktë, përfshirë, por pa u kufizuar, në hapat e ndërmarrë për të mbrojtur kundër humbjes së skedarëve, skedarëve të deshifruar, rikthimin e skedarëve të fshirë ose të siguron metadatat në lidhje me skedarët ose emaillet e kompjuterit; dhe
- Oficeri i autorizuar i policisë ose eksperti tjetër do të përshkruajë rezultatet e kontrollit të tij ose të saj dhe do të bashkëngjisë një kopje elektronike të skedarëve kompjuterikë që janë të rëndësishme për kontrollet.

Hetimi Financiar

Së bashku me hetimin e tyre, policia gjithashtu duhet të përpiqet të identifikojë pasuritë e çdo objekti të zbatueshëm. Përvoja në vendet e tjera ka treguar se kriminelët e IP janë të pasur. Nëse identifikohen të ardhura nga krimi, ato duhet të konfiskohen.

Për regjistrimet financiare që merren ligjërisht me urdhër të gjykatës ose me pëlqim, prokurori i shtetit mund të autorizojë një punonjës policie ose ekspert për të shqyrtuar, analizuar dhe përmbledhur informacionin financiar. Prokurori i shtetit specifikon nëse zyrtari i autorizuar i policisë ose eksperti tjetër do të përcaktojë:

- Nëse pasuritë financiare janë përfitime materiale të veprave penale të supozuara

ose janë përdorur në kryerjen e veprave penale të supozuara;

- Lëvizja e pasurive financiare që mund të jenë përfitime materiale nga veprat penale të supozuara ose mund të jenë përdorur në kryerjen e veprave penale të supozuara;
- Nëse pasuritë financiare mungojnë për shkak të veprave penale të supozuara dhe, nëse është e mundur, mjetet dhe metodat e përdorura;
- Dëmi financiar i shkaktuar nga veprat penale të supozuara;
- Fitimi financiar nga veprat penale të supozuara;
- Shumën e taksave ose tarifave doganore që mund t'i ketë një i pandehur; ose
- Çdo çështje tjetër e rëndësishme për procedimin penal.

Zyrtari i autorizuar i policisë ose eksperti tjetër duhet të ketë shkollim, trajnim ose përvojë në analizën financiare ose kontabilitetin.

Zyrtari i autorizuar i policisë ose eksperti tjetër do të lëshojë një raport eksperti me gjetjet e tyre.

Nëse kërkohet një kontroll ekspert i të dhënave financiare për shkak të shtrirjes së madhe të veprave penale financiare, natyrës së madhe ose komplekse të regjistrave financiar, ose regjistrimet financiare duhet të rikrijohen ose rregullohen, prokurori i shtetit do t'i kërkojë gjykatës që të autorizojë të kryhet një kontroll në këtë rast:

- Urdhri i Gjykatës do të udhëzojë ekspertin për qëllimin dhe fushën e auditimit dhe faktet dhe rrethanat që duhet të konstatohen. Shpenzimet e një detyre të tillë do të përballohen nga organizata e biznesit ose personi juridik;
- Vendimi për rregullimin e llogarive do të merret nga gjykata me një raport të shkruar dhe të argumentuar nga eksperti i caktuar për të shqyrtuar librat e biznesit. Aktvendimi gjithashtu do të specifikojë shumën që do të depozitohet në gjykatë nga organizata e biznesit ose personi juridik si një paradhënie mbi kostot e përfshira në rregullimin e llogarive. Nuk lejohet ankesë kundër këtij vendimi;
- Pasi llogaritjet të jenë rregulluar, gjykata, në bazë të raportit të dëshmitarëve ekspertë, do të marrë një vendim me të cilin do të përcaktojë shumën e shpenzimeve të bëra, në këtë mënyrë dhe do të urdhërojë që shpenzimet të përballohen nga organizata e biznesit ose personi juridik. Organizata e biznesit ose personi juridik mund të apelojnë në lidhje me bazën e vendimit për rimbursimin e kostove dhe shumën e kostove. Apeli vendoset nga trupi gjykues prej tre gjyqtarësh;
- Pagesa e kostove, nëse shuma e tyre nuk është avancuar, do t'i kreditohet autoritetit që tashmë i ka paguar shpenzimet paraprakisht dhe ka paguar ekspertin.

Ekzaminimi paraprak i të pandehurit

Sipas nenit 151, para ngritjes së ndonjë aktakuze, i pandehuri do të shqyrtohet në një seancë të dëshmisë paraprake. Nëse i pandehuri është duke u hetuar për një vepër penale ose vepra të dënuara me një periudhë maksimale burgimi jo më shumë se tre vjet, do të jetë e mjaftueshme për t'i dhënë të pandehurit një mundësi për t'u përgjigjur me shkrim.

I pandehuri është i detyruar të paraqitet para prokurorit të shtetit me rastin e thirrjes. I pandehuri mund t'i apelojë gjyqtarit të procedurës paraprake që të vendosë mbi ligjshmërinë e paraqitjes së tij ose të saj para prokurorit të shtetit.

Sipas nenit 152 të Kodit të Procedurës Penale, marrja në pyetje e të pandehurit kryhet nga prokurori i shtetit. Prokurori i shtetit mund ta besojë ekzaminimin në polici.

Para çdo shqyrtimi, i pandehuri duhet të informohet për:

- Veprën penale me të cilën është akuzuar; dhe
- Fakti që ai ose ajo mund të kërkojë marrjen e provave në mbrojtje të tij / saj. Nëse i pandehuri është në paraburgim, ai ose ajo do të informohet gjithashtu para çdo shqyrtimi të së drejtës së tij ose të saj për të siguruar mbrojtës nëse ai ose ajo nuk kanë mundësi të paguajnë për ndihmë juridike;
- E drejta për të heshtur dhe për të mos iu përgjigjur asnjë pyetjeje, përveç dhënies së informacionit në lidhje me identitetin e tij ose të saj.

I pandehuri ka të drejtë të konsultohet me avokatin e tij mbrojtës para dhe gjatë marrjes në pyetje.

Marrja në pyetje e të pandehurit nga policia ose prokurori i shtetit kur vepron sipas këtij neni do të regjistrohet me audio ose video. Në rastet kur kjo është e pamundur në praktikë, bëhet një procesverbal me shkrim i ekzaminimit dhe procesverbali duhet të specifikojë arsyet pse ekzaminimi nuk mund të jetë audio ose video.

3.9. RISHIKIMI DHE PËRFUNDIMI I HETIMIT

Sipas nenit 156 të Kodit të Procedurës Penale, çdo tre muaj prokurori i shtetit dhe shefi i zyrës së tij / saj do të rishikojnë dosjen e çështjes për të përcaktuar nëse hetimi duhet të mbetet i hapur, nëse duhet të pezullohet, nëse duhet të përfundojë ose nëse do të ngrihet një aktakuzë.

Sipas nenit 157 të Kodit të Procedurës Penale, prokurori i shtetit mund të japë një vendim për pezullimin e hetimit nëse i pandehuri, pas kryerjes së një vepre penale, është prekur nga një çrregullim i përkohshëm mendor ose paaftësi ose ndonjë sëmundje tjetër serioze, nëse ai ose ajo ka ikur ose nëse ka rrethana të tjera që parandalojnë përkohësisht ndjekjen e suksesshme të të pandehurit.

Sipas nenit 158 të Kodit të Procedurës Penale, prokurori i shtetit e përfundon hetimin nëse në çdo kohë është e qartë nga provat e mbledhura se:

- Nuk ka dyshim të arsyeshëm se një person specifik ka kryer veprën penale të treguar;
- Vepra e raportuar nuk është vepër penale e cila ndiqet penalisht sipas detyrës zyrtare;
- Periudha e parashkrimit të ndjekjes penale ka skaduar;
- Vepra penale mbulohet nga një falje ose një amnisti e lëshuar para miratimit të Kushtetutës;
- Vepra penale është përfshirë në një amnisti të lëshuar para miratimit të Kushtetutës; ose
- Ka rrethana të tjera që përjashtojnë ndjekjen penale.

Prokurori i shtetit brenda tetë ditëve nga përfundimi i hetimit njofton bartësin e së drejtës për këtë fakt dhe arsyet për këtë. Prokurori i shtetit njofton menjëherë gjyqtarin e procedurës paraprahe për përfundimin e hetimit.

Neni 159 i kodit të Procedurës Penale thotë Nëse fillon një hetim, hetimi do të përfundojë brenda dy viteve. Nëse aktakuza nuk ngrihet ose pezullimi nuk futet, pas dy vitesh nga fillimi i hetimit, hetimi përfundon automatikisht.

Gjyqtari i procedurës paraprahe mund të autorizojë një zgjatje gjashtë mujore të një hetimi kur një hetim penal është kompleks, duke përfshirë por pa u kufizuar nëse ka katër ose më shumë të pandehur, janë identifikuar shumë palë të dëmtuara, është bërë një kërkesë për ndihmë ndërkombëtare, ose ekzistojnë rrethana të tjera të jashtëzakonshme.

3.10. RREZIQET

Lista e mëposhtme përmban disa gabime dhe rreziqe të zakonshme që duhen shmangur, gjatë një hetimi. Kjo listë nuk ka për qëllim të jetë shtruese dhe Policia e Kosovës gjithmonë duhet të respektojë ose t'u referohet kodeve përkatëse të praktikës ose procedurave të punës:

- Dështimi për të konfirmuar se IPR është i mbrojtur në Kosovë;
- Mos identifikimi i bartësit të duhur të të drejtave;
- Dështimi për të kontaktuar mbajtësin e të drejtave;
- Mos përdorimi i mbajtësit të të drejtave për të vërtetuar ekzistencën e IPR;
- Mos përdorimi i mbajtësit të të drejtave për të konfirmuar shkeljen ose se mallrat janë të falsifikuara;
- Mungesa e mbështetjes nga mbajtësi i të drejtave;

- Mosrespektimi i kodeve përkatëse të praktikës për hetimin, sekuestrimin dhe arrestimin;
- Ofrimi i nxitjeve ose ushtrimi i presionit ndaj tregtarëve gjatë një blerje testuese;
- Dështimi për të bërë pyetje përkatëse në kohën e inspektimit;
- Dështimi për të bërë pyetje përkatëse gjatë hetimeve të mëvonshme;
- Mos vërtetimi i mallrave është i falsifikuar gjatë gjykimit gjyqësor;
- Mungesa e saktësisë;
- Thyerja e vazhdimësisë së zinxhirit të provave/dëshmimeve;
- Mbajtja e dobët e shënimeve;
- Humbja e provave;
- Përkeqësimi i provave p.sh. produktet që prishen;
- Mos trajtimi i drejtë i një të dyshuari gjatë hetimit;
- Mos trajtimi i drejtë i një të dyshuari gjatë intervistës;
- Lejimi i mbajtësve të të drejtave të ndikojnë në mënyrë të padrejtë në një hetim; dhe
- Mos zbulimi i provave gjatë procesit ligjor.

4. UDHËZIME PËR INSPEKTORËT E TREGUT NË LIDHJE ME ZBATIMIN E TË DREJTAVE TË PRONËSISË INTELEKTUALE NË KOSOVË

Inspektorati i Tregut është përgjegjës për mbrojtjen e të Drejtave të Pronësisë Intellectuale duke zbatuar legjislacionin përkatës, i cili është shkruar në Nenin 9. Ligji 03/L-181 për Inspektoratin e Tregut për Mbikëqyrjen Inspektive dhe Ligji 04/L-186 për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit 03/L-181 për Inspektoratin e Tregut dhe Mbikëqyrjen Inspektive.

Në nenin 9, Ligji thotë:

"1 Inspektorati i tregut është kompetent për të inspektuar standardet e tregtimit të mallrave, cilësinë e shërbimeve që subjektet ekonomike ofrojnë në të gjithë territorin e Republikës së Kosovës përmes mbikëqyrjes:

...

1.9. mbrojtja e të drejtave të pronësisë industriale në treg;

1.10. mbrojtjen e të drejtës së autorit dhe të drejtave të tjera të ngjashme në treg

4.1 TË DREJTAT E AUTORIT

Legjislacioni përkatës kombëtar në fushën e të drejtës së autorit në Kosovë është Ligji Nr. 04/ L-065 për të Drejtën e Autorit dhe të Drejtat e Përafërta, Gazeta Zyrtare e Republikës së Kosovës Nr. 27/2011, i ndryshuar dhe plotësuar me Ligjin Nr. 05/ L-047 Gazeta Zyrtare e Republikës së Kosovës Nr. 37/2016 dhe ndryshimi dhe plotësimi i Ligjit Nr. 06/L-120 Gazeta Zyrtare e Republikës së Kosovës Nr. 13/2019.

4.1.1. KONTROLLI I FOTOKOPJIMIT TË VEPRAVE LETRARE

Përkundër mungesës së një numri të madh të aplikimeve për veprim kundër piraterisë, inspektorët e tregut duhet t'i kushtojnë vëmendje përjashtimit që lejon kopjimin e teksteve në tërësi, i cili është përcaktuar në ligjin e Kosovës në nenin 44. Në nenin 44 ndalohet

riprodhimi i veprës së shkruar në vëllimin e plotë të librit, përveç nëse kopjet e shtypura janë shitur të paktën dy vjet më parë.

Kontrollimin e të gjithë stokut të veprave të fotokopjuara, pasi tekstet individuale kopjohen në disa pjesë të kopjeve në dyqane, mund të jetë i nevojshëm në mënyrë që të shmanget një dispozitë që lejonte një kopje të pjesshme të një vepre të mbrojtur nga e drejta e autorit dhe jo tërësinë.

4.1.2. KONTROLLI I PERFORMANCËS PUBLIKE

Kur mbikëqyrin hotele, bare, restorante ose lokale të tjera publike, inspektorët e tregut kontrollojnë përputhshmërinë me rregulloret që rregullojnë regjistrimin e duhur të ndërmarrjeve, vënien e çmimeve, lëshimin e faturave, ndalimin e shpërndarjes së alkoolit për të miturit, ndalimin e reklamimit dhe shitjen e duhanit për të miturit, reklamimi i alkoolit, orarit të punës, etj si dhe mbrojtja e të drejtave të autorit.

Në ambientet publike, veprat e mbrojtura nga e drejta e autorit zakonisht transmetohen nga fonogramet ose me ndihmën e një marrës radioje ose televizioni, për të cilat pronarët e këtyre objekteve duhet të kenë marrëveshje dhe të marrin licenca për përdorim nga shoqëritë kompetente grumbulluese. Pajtuueshmëria me dispozitat e të drejtës së autorit do të verifikohet gjithashtu në parukeri, dyqane për riparimin e makinave, të gjitha llojet e dyqaneve, etj., edhe pse muzika nuk lidhet drejtpërdrejt me një aktivitet të veçantë të këtyre subjekteve ekonomike.

Në rastin e mbikëqyrjes, operatorëve ekonomikë u kërkohet të japin prova për licencat e të drejtës së autorit. Në rast të parregullsive, inspektorët fillimisht duhet të kërkojnë eliminimin e parregullsive me vendim administrativ. Masat e buta mund të përdoren si paralajmërimet për shkelësit të cilët mund t'i zgjidhin menjëherë këto të drejta.

4.1.3. KONTROLLI I PIRATERISË SOFTUERIKE

Për shkak të natyrës specifike të inspektimit në lidhje me programet kompjuterike, ky kontroll kryhet nga një grup i trajnuar posaçërisht i inspektorëve të tregut, të cilët, ndër detyrat e tjera, kryejnë edhe kontrole të tilla. Nëse, në Inspektoratin e Tregut, nuk ka një ndarje zyrtare të inspektorëve që do të kryenin inspektime ekskluzivisht në fushën e IPR, një grup i kualifikuar posaçërisht mund të formohet duke marrë parasysh interesin e shprehur të inspektorëve, njohuritë për kompjuterët, dëshirën për të fituar njohuri të reja. Para mbikëqyrjes vjetore, nëse është e nevojshme, duhet të organizohet trajnim special në dobi të këtij grupi. Nëse është e nevojshme, korporatat globale të IT ofrojnë gjithashtu ndihmë në edukim për inspektorët.

Në përputhje me dispozitat e Aktit të Inspektimit, një inspektor ka të drejtë të kryejë inspektim të subjektit ekonomik në bazë të ligjit (pa lejen e posaçme të gjykatës) dhe pa njoftim paraprak.

Kjo do të thotë që inspektimet në këtë fushë nuk kryhen mbi personat fizikë që përdorin kompjuterë për qëllimet e tyre në ambientet private të shtëpive, apartamenteve. Hyrja në një apartament është një kategori e mbrojtur me kushtetutë.

Riprodhimi pa leje i programeve softuerike quhet pirateri softuerike dhe mund të marrë format e mëposhtme:

- **A.** ngritje e butë, dmth krijimi i kopjeve shtesë të një programi që mund të përdoren nga më shumë përdorues sesa lejohet nga licenca. Kjo kategori gjithashtu përfshin shkëmbimin e disqeve me kopje të paligjshme të softuerit midis miqve dhe bashkëpunëtorëve.
- **B.** tregtimi i një kopjeje pirate së bashku me kompjuterin (ngarkuar në hard disk). Ky është rasti kur shitës të caktuar të kompjuterëve instalojnë kopje të paligjshme të softuerit në hard disqet e kompjuterëve që shesin.
- **C.** Falsifikim (imitim i plotë i produktit origjinal): Reproduktë riprodhimi i paligjshëm dhe shitja e softuerit në atë mënyrë që të duket e ligjshme. Mund të përfshijë imitimin e paketimit, logot dhe shpesh hologramet.
- **D.** Online: Kjo formë e piraterisë lind kur përdoruesit "shkarkojnë" softuer nga interneti pa autorizimin të caktuar nga përfituesi.

Inspektimi kundër softuerit ilegal kryhet në bazë të një plani vjetor. Subjektet zgjidhen nga industrinë në të cilat ata veprojnë, nga juristët, organizatat mediatike (organizatat e radios dhe televizionit, gazetatat, revistat, arkitektët, bizneset e vogla, kompanitë e diagnostifikimit të prishjes së automjeteve, noterët, etj.) Çdo vit, inspektime do të kryhen edhe në subjektet kundër të cilave Inspektorati i Tregut merr një ankesë.

Shumica e shkelësve janë të vetëdijshëm se ata duhet të marrin lejen e autorit (licencën) për të përdorur një program të caktuar, por kjo vlen vetëm për programet më të përdorura (sistemi operativ, programet e zyrës), ndërsa në programet më të vogla (veçanërisht ato të marra përmes internetit) qëllimisht mos i respektoni këto të drejta.

Metoda e mëposhtme për kryerjen e inspektimeve mund të prezantohet me rezultate premtuese. Inspektimet do të bëhen në dy pjesë. Në pjesën e parë (të kryer në pranverë), një letër do t'u dërgohet operatorëve ekonomikë duke i informuar ata në lidhje me detyrimet e tyre në lidhje me përdorimin e programeve kompjuterike. Në të njëjtën kohë, ata duhet të paralajmërohen që të kontrollojnë vetë sa kompjuterë kanë dhe cilat programe përdorin në to, dhe të kontrollojnë nëse i përdorin të gjitha programet në mënyrë të ligjshme (ose kanë të gjitha licencat e nevojshme). Operatorët ekonomikë vetëm duhet t'i dorëzojnë Inspektoratit të Tregut të dhëna për numrin e kompjuterëve dhe një listë të programeve që përdorin. Pas marrjes së përgjigjeve në letër, do të bëhet një analizë e dokumentacionit të marrë. Bazuar në analizën, u përzgjedhën operatorët ekonomikë që nuk iu përgjigjën letrës, si dhe disa operatorë ekonomikë të përzgjedhur rastësisht që dërguan informacionin në mënyrë korrekte. Të gjithë këta operatorë ekonomikë u inspektuan në muajt e vjeshtës.

Çdo vit, inspektimet duhet të kryhen edhe tek subjektet kundër të cilave Inspektorati i Tregut merr një ankesë. Ligji shprehimisht thotë se posedimi i thjeshtë i një programi të palicencuar është një shkelje:

Neni 124

Masat e veçanta të mbrojtjes

1. Shkelje e së drejtës së autorit në programin kompjuterik konsiderohet:

1.1 çdo shpërndarje, përfshirë edhe ofertën për përdorimin e një ose më shumë kopjeve të programit kompjuterik, i cili dihet se është ose mund të jetë një kopje ilegale.

1.2 posedimi i kopjes së programit kompjuterik për përdorim komercial, i cili dihet se është ose mund të jetë një kopje ilegale.

Ky fakt është shumë i rëndësishëm kur ushtroni inspektime të programeve ilegale.

4.2. TË DREJTAT E PRONËSISË INDUSTRIALE

Të drejtat e pronësisë intelektuale janë të lidhura ngushtë me inovacionin, zhvillimin e vazhdueshëm të biznesit, bashkëpunimin midis bizneseve dhe subjekteve të tjera. Një karakteristikë e të drejtave të pronësisë industriale është se ato rrjedhin në bazë të një aplikimi në regjistrë, ndryshe nga të drejtat e autorit që rrjedhin nga momenti i krijimit pa pasur nevojë për ndonjë regjistrim.

Prona industriale merr një sërë formash, duke përfshirë:

- Patentat,
- Topografite e qarqeve të integruara
- Modele industriale,
- Markat tregtare,
- Treguesit Gjeografik
- Sekret tregtar

Ligji Nr. 04/L-029 për Patentat (Gazeta Zyrtare e Republikës së Kosovës, Nr. 12/2011) për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit Nr. 05/L-039 për Patentat (Gazeta Zyrtare e Republikës së Kosovës, Nr. 26 /2015) është baza për mbrojtjen ligjore në Kosovë. Kur flasim për shkelje të patentave, duhet theksuar se në raste të tilla, bartësit e të drejtave zakonisht bëjnë padi në gjykatat ku ushtrojnë të drejtat e tyre.

Mbrojtja e dizajnit industrial është e rregulluar me Ligjin Nr. 05/L-058 për Dizajnin Industrial (Gazeta Zyrtare e Republikës së Kosovës, Nr. 40/2015). Mbajtësi i së drejtës së mbrojtur të modeleve industriale, e cila është shkelur, përveç kërkesës për kompensimin e dëmeve mund të kërkojë masa për të parandaluar shkeljen e mëtejshme të të drejtave të tij ekskluzive. Neni 64 i Ligjit përcakton se Gjykata Themelore në Prishtinë është kompetente për zbatimin e të drejtave të dizajnit industrial. Udhëzimi Administrativ MTI, Nr. 12/2016 për regjistrimin e dizajnit industrial jep shumë përgjigje dhe ndihmon mbajtësin e së drejtës se si të mbrojë të drejtën e tij.

Ligji Nr. 03/L-165 përcakton të drejtat dhe mbrojtjen e topografive të qarqeve të integruara. Neni 19 parashikon që një mbajtës i së drejtës së mbrojtur të topografisë, që është shkelur, përveç kërkesës për kompensimin e dëmeve mund të kërkojë masa për të parandaluar shkeljen e mëtejshme të të drejtave të tij ekskluzive.

Ligji Nr. 05/L -051 për Treguesit Gjeografikë dhe Emërtimet e Origjinës vendos bazat për mbrojtjen e Treguesve Gjeografikë në Kosovë. Isshtë e nevojshme që inspektimet sipas këtij ligji të kryhen nga inspektime që synojnë kontrollin e ushqimit. Përveç ligjit, Udhëzimi Administrativ MTI Nr. 11/2016 për procedurën e regjistrimit të treguesve gjeografikë dhe përcaktimet e Udhëzimit Original dhe Administrativ MTI Nr. 09/2018 për përcaktimin e Simboleve për treguesit Gjeografikë, përcaktimin e Origjinës dhe specialistët tradicional të garantuar mund të jenë gjithashtu shume të dobishëm.

Ligji Nr. 04/L-026 për Markat Tregtare është baza për mbrojtjen ligjore të markave tregtare në Kosovë. Sipas përvojës së vendeve në fqinjësinë e Kosovës, si dhe Sllovenia si shtet anëtar i BE -së, inspektorët e tregut më së shpeshti mund të hasin në shkelje të lidhura me përdorimin e pajustificuar të markave tregtare.

Baza e të dhënave publikisht në dispozicion ndihmon për të kontrolluar nëse një markë e veçantë tregtare është e regjistruar. Disa nga bazat e të dhënave më të dobishme janë më poshtë:

- Baza e të dhënave menaxhohet nga Agjencia e Pronësisë Industriale në Kosovë, përfshirë markat tregtare të regjistruara në Kosovë
- Marka tregtare e Komunitetit (EUTM - European Union TradeMark), ajo siguron qasje të shpejtë në informacionin e markës tregtare të Komunitetit <https://oami.europa.eu/eSearch/>
- Baza Ndërkombëtare Romarin, Baza e të dhënave ndërkombëtare e markave tregtare përfshin marka tregtare të regjistruara nga 87 vende (lista e vendeve: http://www.wipo.int/treaties/en/documents/pdf/madrid_marks.pdf) <http://www.wipo.int/romarin/>
- Baza e të dhënave ndërkombëtare TMView, Baza e të dhënave ndërkombëtare e markave tregtare përfshin marka tregtare të regjistruara nga Shtetet Anëtare të BE-së dhe WIPO.

<http://www.tmview.europa.eu/tmview/welcome.html?language=sl>

Ligji në Kosovë duke qenë bazë për veprimet efektive të inspektimit nga Inspektorati i Tregut në rastet e dyshimit të marketingut të produkteve të falsifikuara, është e nevojshme të plotësohet me dispozita që tashmë ekzistojnë në Rregulloren 608/2013, ku roli aktiv i bartësve të të drejtave është qartë i përcaktuar. Këto dispozita do të shpjegohen në detaje lidhur me pjesën për zbatimin e kufirit. Duke miratuar dispozita të tilla, dy qëllime do të realizoheshin. Inspektorëve do t'u jepen kompetenca të qarta dhe procedurat do të sqarohen më tej, dhe në të njëjtën kohë, mbajtësit të së drejtës dhe shkelësit do të kërkohet të përfshihen në procedurë.

Deri më tani, mbajtësit e të drejtave prisnin që Inspektorati i Tregut të mbrojë të drejtat e tyre (pa pagesë!) pa bërë asgjë për ta ndihmuar. Fatkeqësisht, mund të ndodhë që ata të abuzojnë me të drejtat e tyre dhe të raportojnë konkurrentët e tyre, në mënyrë që të shkatërrojnë konkurrencën.

Ligji duhet të përcaktojë qartë organet kompetente të inspektimit sipas juridiksionit të tyre

4.3. HAPAT DHE REKOMANDIMET E MËTEJSHME

Organizimi dhe fushat e punës të Inspektoratit të Tregut të Republikës së Kosovës përcaktohen me Ligjin 03 / L-181 për Inspektoratin e Tregut mbi Mbikëqyrjen Inspektive dhe Ligjin 04 / L-186 për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit 03 / L-181 për Inspektoratin e Tregut dhe Mbikëqyrje Inspektive.

Përveç ligjit, ekziston edhe Rregullorja Nr. 10/2013 për Organizimin e brendshëm dhe sistemimin e vendeve të punës në Inspektoratin e Tregut, e cila u miratua në mbledhjen e 121 -të të Qeverisë së Kosovës, me vendimin nr. 06/121 me datë 27.03.2013.

Inspektorati i Tregut është përgjegjës për mbrojtjen e të Drejtave të Pronësisë Intelektuale duke zbatuar legjislacionin përkatës, i cili është shkruar në Nenin 9. Ligji 03/L-181 për Inspektoratin e Tregut mbi Mbikëqyrjen Inspektive.

Duke marrë parasysh faktin se aktualisht, sistemi i Inspektoratit në Kosovë është nën reformë, por juridiksioni i Inspektoratit të Tregut në fushën e DPI -së do të mbetet, është e nevojshme të miratohen disa ndryshime të listuara më poshtë:

- Reformimi i organizimit të brendshëm të inspektoratit të tregut në mënyrë që të përshtatet organizimi i inspektimit të tregut me nevojat aktuale të kontrolleve efektive
- Përfshirja e organeve shtesë inspektuese si organe mbikëqyrëse për segmentet individuale të mbikëqyrjes
- Përcaktimi dhe krijoni procedura për organet inspektuese për mbikëqyrjen në fushën e DPI
- Përmirësimi i komunikimit dhe bashkëpunimit brenda të gjitha autoriteteve mbikëqyrëse dhe palëve të tjera të interesit
- Ofroni trajnime për inspektorët dhe organet e tjera të përfshira në procesin e mbrojtjes së IPR
- Ndryshimi dhe plotësimi i legjislacionit ekzistues

5. ZBATIMI I TË DREJTËS SË AUTORIT NGA KOMISIONI I PAVARUR I MEDIAVE NË KOSOVË

Sipas nenit 30 të Ligjit për të Drejtat e Autorit të Kosovës, të gjitha ankesat në lidhje me shkeljen e të drejtës së autorit gjatë transmetimit dhe ritransmetimit të programeve në emër të organizatave transmetuese do të ndiqen penalisht në Komisionin e Pavarur të Mediave (KPM).

Neni 30

Transmetimi dhe Ri-transmetimi i përmbajtjes së programit audiovizual

1. Shërbimet mediatike audiovizive të licencuara nga Komisioni i Pavarur i Mediave - KPM-ja si dhe operatorët kabllorë dhe operatorët e tjerë që pavarësisht nga teknologjia që përdorin, ofrojnë përmbajtje audiovizuale janë të detyruar të transmetojnë dhe ritransmetojnë programe bazuar në marrëveshje të vlefshme për të drejtën e autorit.

2. Marrëveshja për të drejtën e autorit që merret me transmetimin dhe ritransmetimin e programeve audiovizuale do të jetë e vlefshme vetëm pasi ato të jenë regjistruar nga

shoqatat kolektive të licencuara nga Zyra për të drejtën e autorit në Ministrinë e Kulturës, në përputhje me nenin 171. të këtij ligji.

Në Kosovë ka pasur probleme edhe me transmetimin e ndeshjeve të futbollit të cilat jepen në baza territoriale. Komisioni i Pavarur i Mediave është dashur të administronte ankesat në lidhje me transmetimin e ndeshjeve të futbollit të Ligës së Kampionëve Evropian.

6. ZBATIMI I KUFIRIT

Zyrtarët doganorë janë të autorizuar të ndërmarrin veprime kundër shkeljeve të të Drejtave të Pronësisë Intelektuale (IPR). Procedurat që duhen ndjekur rregullohen nga:

- Kodi Doganor dhe i Akcizës nr.03/L-109-2008
- Ligji Nr. 06/L-015/2018 për Masat Doganore për mbrojtjen e IPR
- Udhëzimi Administrativ nr.053/2018.

Kështu, ky manual jep një interpretim të përafërt të zbatimit të procedurave për mbrojtjen e pronësisë intelektuale nga autoritetet doganore. Ky manual nuk është një akt juridik dhe nuk është i detyrueshëm, por jep vetëm udhëzime dhe informacione standarde mbi aplikimin e masave doganore për mallrat që dyshohen se shkelin të drejtat e pronësisë intelektuale.

Zbatimi i IPR -ve në kufi, kudo që mallrat janë, ose duhej të ishin, nën "mbikëqyrjen doganore"... përdor mirë burimet. Kur mallrat mbahen nga Dogana në kufi, kërkohet një procedim ligjor, ndërsa disa procedura të veçanta do të kërkoheshin për të njëjtin nivel zbatimi për mallrat e gjetura në treg, të cilat janë ndarë dhe u janë dorëzuar shitësve me pakicë.

Kushtet dhe procedurat për veprim nga autoritetet doganore që dyshojnë se mallrat nën mbikëqyrjen e tyre shkelin IPR janë përcaktuar, por jo ndonjë kriter për të konstatuar ekzistencën e shkeljes së një të drejte të pronësisë intelektuale. Me përjashtim të rasteve kur njëra prej procedurave të thjeshtuara të përcaktuara mund të zbatohet, gjykatave u takon të përcaktojnë nëse mallrat e tilla do të lejohen të hyjnë ose dalin nga territori doganor i Kosovës, ose nëse ato duhet të konfiskohen në arkë, të shkatërrohen , ose të hidhen jashtë kanaleve komerciale.

Korniza ligjore mbulon të gjitha rrethanat e mundshme në të cilat mallrat kalojnë kufirin e jashtëm të Kosovës. Kjo përfshin mallrat e prodhuara ose me origjinë nga vendet e treta, që hyjnë në territorin doganor të Kosovës, pavarësisht nëse ato transportohen, lëshohen në qarkullim të lirë, vendosen nën një procedurë pezulluese, ose vendosen në një zonë ose magazinë të lirë. Kjo gjithashtu mbulon rastet kur mallrat e dyshuara për shkelje të IPR janë në proces të eksportimit, rieksportimit, ose largimit nga territori doganor të Kosovës.

Megenëse autoritetet doganore janë të autorizuar vetëm për të ndërmarrë veprime kundër mallrave nën mbikëqyrje për të cilat ata dyshojnë se shkelin IPR -të, ata nuk kanë më të drejtë të ndërhyjnë pasi mallrat të jenë lëshuar në qarkullim të lirë brenda Kosovës (që do të thotë se të gjitha formalitetet doganore janë përmbushur dhe se janë paguar detyrimet doganore në fuqi). Sidoqoftë, duhet të theksohet se kur

mallrat lëshohen në qarkullim të lirë me një normë të reduktuar ose zero të detyrimeve, për shkak të përdorimit të tyre përfundimtar, ato mbeten nën mbikëqyrjen doganore. Megjithatë masat kufitare nuk synojnë të zbatohen për mallrat në qarkullim të lirë, Ligji përmend shprehimisht se nuk do të zbatohet për mallrat në qarkullim të lirë nën regjimin e përdorimit përfundimtar.

6.1 FUSHËVEPRIMI I LIGJIT NR. 06/L-015

Më poshtë është lloji i të drejtave të përfshira në Ligjin Nr. 06/L-015 për Masat Doganore për mbrojtjen e IPR.

6.1.1. LLOJET E TË DREJTAVE TË MBULUARA

Sipas përkufizimit, të drejtat e pronësisë intelektuale duhet të kuptohen si lloje të caktuara të të drejtave ekskluzive për kapitalin intelektual dhe krijimet e mendjes. IPR mbulon të gjitha format e aktiviteteve tregtare dhe krijimet artistike. Ato ndahen në dy kategori: prona industriale dhe e drejta e autorit. Prona industriale përfshin një larmi të drejtash të tilla si patentat, markat tregtare, indikacionet gjeografike dhe modelet. E drejta e autorit mbron veprat letrare dhe artistike (libra, shfaqje, filma, vepra muzikore, piktura, fotografi, skulptura, harta etj.). E drejta e autorit përfshin gjithashtu të drejtat e lidhura ose fqinje, siç janë ato të interpretuesve, prodhuesve të filmave dhe regjistrimeve të zërit dhe transmetuesve.

Ligji Nr. 06/L-015 mbi Masat Doganore për mbrojtjen e IPR ka zgjeruar fushëveprimin e sistemit të masave kufitare duke përfshirë IPR të cilat deri më tani nuk ishin pjesë e tij. Kontrollat doganore duhet të shtrihen në mallrat e dyshuara për shkelje:

- a) emrat tregtar (përderisa ato mbrohen si të drejta ekskluzive pronësore sipas ligjit kombëtar),
- b) topografitë e produkteve gjysmëpërçuese,
- c) modelet e shërbimeve

6.1.2. LLOJET E SHKELJEVE TË MBULUARA

Në thelb, me përjashtim të rastit specifik të mallrave të përfshira në bagazhet personale, Ligji i jep kompetenca Doganës për të ndërmarë veprime, në lidhje me IPR -në e përmendur, kundër të gjitha llojeve të shkeljeve të parashikuara nga legjislacioni thelbësor i Kosovës.

6.1.2.1. PARIMI

Në parim masat doganore duhet të zbatohen nga Dogana e Kosovës në drejtim të mbrojtjes së DPI në lidhje me mallra të falsifikuara, mallra pirate dhe mallra të dyshuara për shkelje të IPR

Mallra të falsifikuara

Mallrat, duke përfshirë çdo paketim, etiketë, afishe, broshurë, udhëzime të funksionimit, dokument garancie ose artikuj të ngjashëm (edhe nëse paraqiten veçmas) të cilat janë subjekt i një akti që cenon një markë tregtare ose një tregues gjeografik.

Mallra pirate

Mallrat që janë subjekt i një akti që shkel të drejtën e autorit ose të drejtën e lidhur me të ose një model industrial.

Mallra të dyshuara për shkelje të IPR

Mallrat ku ka indikacione të arsyeshme se ato janë subjekt i një akti që cenon të drejtën e pronësisë intelektuale në Kosovë. Çdo skicë ose matricë e dizajnuar në mënyrë specifike ose e përshtatur për prodhimin e mallrave që cenojnë IPR, konsiderohen gjithashtu si mallra të dyshuara për shkelje të IPR.

Mallrat e falsifikuara shkelin një markë tregtare dhe shpesh duken njësoj si ato mallra origjinale. Ato përmbajnë një simbol ose shenjë në produkt ose në paketim që duket identik me atë të mallrave origjinale për të cilat është regjistruar marka tregtare, edhe pse ato nuk janë bërë nga pronari i asaj marke tregtare ose me pëlqimin e tij.

Mallrat pirate që kopjohen pa miratimin e pronarit të së drejtës së autorit ose modelit. Mallrat më të njohura të kopjuara janë CD dhe DVD që përmbajnë muzikë, filma ose video lojëra.

Mallrat që shkelin lloje të tjera të të drejtave, të tilla si MP3 player që shkelin patentat ose lulet ose bimët që shkelin të drejtat e varieteteve të bimëve.

6.1.2.2. PËRJASHTIMET

Shkelje të caktuara përjashtohen nga fushëveprimi i i Ligjit Nr. 06/L-015.

Shkeljet që rezultojnë nga e ashtuquajtura tregti paralele ilegale dhe tejkalime janë të përjashtuara nga fushëveprimi i Ligjit Nr. 06/L-015. Mallrat që i nënshtrohen tregtisë paralele ilegale, domethënë mallrat të cilat janë prodhuar me pëlqimin e bartësit të së drejtës, por të vendosura në treg për herë të parë në Kosovë pa pëlqimin e tij, dhe të tejkaluara, domethënë mallrat që janë prodhuar nga një person i autorizuar nga një mbajtës i së drejtës për të prodhuar një sasi të caktuar të mallrave, më shumë se sasi të dakorduara midis atij personi dhe mbajtësit të së drejtës, prodhohen si mallra origjinale dhe për këtë arsye nuk është e përshtatshme që autoritetet doganore t'i përqendrojnë përpjekjet e tyre në mallra të tilla. Prandaj, tregtia ilegale paralele dhe tejkalimet janë të përjashtuara nga fushëveprimi i këtij ligji.

Përjashtimet e tjera janë:

- Mallrat nën regjimin e përdorimit përfundimtar si mallra të tilla mbeten nën mbikëqyrjen doganore,
- Mallrat e një natyre jo-komerciale të përfshira në bagazhet personale të udhëtarëve.

6.3 APLIKIMI PËR VEPRIM

Zbatimi doganor i një IPR-së mund të kryhet vetëm kur një kërkesë për veprim (AFA), duke kërkuar që veprimi të ndërmerret në lidhje me mallrat e dyshuara për shkelje të IPR, i është dhënë personit që mban IPR. AFA-të janë redaktuar si në Ligjin Nr. 06/L-015 ashtu edhe në Udhëzimin Administrativ Nr. 53/2018.

6.3.1 PERSONAT QË KANË TË DREJTË TË KËRKOJNË NJË VEPRIM DOGANOR

Një përshkrim i plotë i personave dhe subjekteve që kanë të drejtë të dorëzojnë një AFA mund të gjendet në Nenin 4 të Ligji Nr. 06/L-015 dhe përfshin:

- Mbajtësit e të drejtave
- Organet e administrimit kolektiv të drejtave të IP-së
- Në lidhje me indikacionet gjeografike; grupe prodhuesish ose përfaqësues të këtyre grupeve dhe subjekteve afariste që kanë të drejtë të përdorin një tregues gjeografik ose autoritete të ngjashme kompetente për tregues të tillë gjeografikë
- Personat ose subjektet e autorizuar siç duhet nga mbajtësi i së drejtës për të filluar procedurat në mënyrë që të përcaktojnë nëse është shkelur ndonjë e drejtë IP

6.3.2 FORMAT STANDARDE-PËRMBAJTJA E APLIKIMIT

Aplikimi për veprim doganor, i cili kërkohet nga Dogana për të ndërmarrë veprime në lidhje me mallrat e dyshimta për shkeljen e të drejtave të pronësisë intelektuale, do të bëhet duke përdorur formularin në Shtojcën I të Udhëzimit Administrativ Nr. 53/2018.

Skedarët në formën e shënuar me një yll (*) janë fusha të detyrueshme dhe duhet të plotësohen.

Aty ku në një kuti një ose më shumë fusha janë shënuar me një shenjë plus (+) të paktën njëra nga ato fusha duhet të plotësohet.

Aplikanti duhet të sigurojë:

- Emri, adresa dhe detajet e kontaktit së bashku me statusin e tij
- E drejta ose të drejtat IP për t'u mbrojtur
- dëshmi dokumentare që ai mban të drejtat përkatëse ose janë të autorizuar të veprojnë në emër të bartësit të së drejtës
- një përshkrim mjaft të detajuar të mallrave për t'i mundësuar Doganës të njohë mallrat
- të dhëna teknike specifike mbi produktet autentike, për shembull shënimet, bar kodet dhe imazhet sipas rastit
- emrin dhe detajet e kontaktit të ekspertëve të tij të caktuar juridikë dhe teknikë
- marrëveshje që të dhënat e ofruara mund të përpunohen nga Dogana e Kosovës
- nëse ai dëshiron të kërkojë përdorimin e procedurës së "dërgesës së vogël" dhe të pranojë të mbulojë kostot e mallrave të shkatërruara sipas asaj procedure.

Aplikantit gjithashtu do t'i kërkohet të sigurojë ndërmarrjet si më poshtë:

- të njoftojë Divizionin për Mbrojtjen e IPR kur një IPR pushon të ketë efekt
- përcjellin dhe përditësojnë informacionin që do të mundësojë autoritetet doganore të analizojnë dhe vlerësojnë rrezikun e një shkelje të IP
- për të marrë përgjegjësi ndaj mbajtësit të mallrave kur, pas ndalimit:

(a) veprimi ndërpritet për shkak të një veprimi ose mosveprimi nga ana e aplikantit

(b) mostrat ose nuk kthehen ose dëmtohen dhe janë jashtë përdorimit për shkak të një veprimi ose mosveprimi nga ana e aplikantit

(c) mallrat në fjalë konstatohen se nuk shkelin të drejtat e IP

- të rimbursojë, kur kërkohet, kostot e shkaktuara nga autoritetet doganore ose persona të tjerë që veprojnë në emër të tyre, nga momenti i ndalimit.

Kudo që të jetë e aplikueshme dhe nëse dihet, aplikanti gjithashtu duhet të përfshijë brenda aplikacionit:

- çdo informacion specifik në lidhje me llojin ose modelin e mashtrimit
- porti ose vendi nga i cili dërgohen mallrat dhe porti i synuar i mbërritjes në Kosovë
- detaje që identifikojnë dërgesën ose paketat; për shembull përshkrimet, shenjat dhe numrat, numri i kontejnerit, fatura ose detajet e manifestit
- data e pritshme e mbërritjes ose nisjes së mallrave
- mjetet e transportit dhe identitetin e transportuesit, operatorit logjistik dhe/ose ndërmjetësit/agjentit doganor të përfshirë
- identiteti (përfshirë adresën dhe kodin postar) të importuesit ose eksportuesit.
- vendi ose vendet e prodhimit dhe rrugët e përdorura nga trafikantët
- dallimet teknike, nëse dihen, midis mallrave autentike dhe të dyshuar për shkelje.

6.3.3 PARAQITJA DHE DHËNIA E KËRKESAVE PËR VEPRIM

Në Kosovë, AFA -të i dorëzohen Divizionit për Mbrojtjen e Pronësisë Intelektuale të Doganës së Kosovës.

Aplikantit nuk do t'i ngarkohet një tarifë për aplikimet e reja, ose kërkesat për zgjatje, të paraqitura sipas Ligjit Nr. 06/L-015. Sidoqoftë, Dogana e Kosovës rezervon të drejtën t'i kalojë aplikantit çdo kosto që ata shkaktojnë nga momenti i ndalimit, përfshirë trajtimin, ruajtjen dhe shkatërrimin e mallrave të dyshuara.

Periodha e vlefshmërisë së një AFA nuk duhet të kalojë një vit, por mund të zgjatet me kërkesë. Kur një AFA është paraqitur në përgjigje të një ndalimi ex-officio i cili nuk përmban të gjithë informacionin e detyrueshëm në lidhje me të dhënat teknike etj. Ai do të jepet vetëm për periudhën e ndalimit të mallrave në fjalë, përveç nëse informacioni sigurohet brenda 10 orëve të punës ditë pas njoftimit të pezullimit të lëshimit ose ndalimit të mallrave.

Dogana e Kosovës do të njoftojë aplikantin për vendimin e tij për dhënien ose refuzimin e aplikacionit brenda 30 ditëve të punës nga marrja e aplikacionit.

Nëse aplikanti është njoftuar për pezullimin e lëshimit ose ndalimin e mallrave nga autoritetet doganore para paraqitjes së një kërkesë, Dogana e Kosovës njofton aplikuesin për vendimin e tij për miratimin ose refuzimin e aplikacionit brenda 2 ditëve pune nga marrja të aplikimit.

6.3.4 ZGJATJA E PERIUDHËS SË VLEFSHMËRISË SË NJË APLIKIMI

Kërkesa për zgjatjen e periudhës kohore gjatë së cilës Dogana e Kosovës do të ndërmarrë veprime do të bëhet duke përdorur formularin në Shtojcën II të Udhëzimit Administrativ Nr. 53/2018.

Për të siguruar vazhdimësinë e mbulimit, rinovimi duhet të merret të paktën 30 ditë pune para përfundimit të aplikimit dhe në çdo rast duhet të merret para datës së skadimit ose mund të kërkohet një AFA e re.

6.3.5 NDRYSHIMET E VENDIMEVE PËR MIRATIMIN E NJË APLIKIMI

Dogana e Kosovës mund të modifikojë listën e të drejtave të pronësisë intelektuale të miratuara me vendimin e tyre me kërkesë të mbajtësit të vendimit.

6.3.6 PEZULLIMI OSE REVOKIMI I VENDIMEVE QË MIRATOJNË NJË KËRKESË

Nëse një e drejtë PI pushon të ketë efekt, mbajtësi i vendimit duhet të informojë autoritetin doganor përkatës në mënyrë që AFA të ndryshohet ose revokohet. Në mënyrë të ngjashme kur një aplikant pushon për çfarëdo arsye të ketë të drejtë të paraqesë një AFA, ai duhet të informojë autoritetin doganor përkatës; AFA do të revokohet.

Dogana e Kosovës mund të revokojë dhe pezullojë vendimet për dhënien e AFA -ve nëse mbajtësi i vendimit dështon të kthejë mostrat e mallrave të ndaluara, nuk njofton Doganën e Kosovës në lidhje me ndryshimet në të drejtat IP të mbuluara nga vendimi, dështon të fillojë procedurat sipas nenit 23 të Ligji Nr. 06/L-015 dhe keqpërdorimi i informacionit të ofruar nga Dogana e Kosovës në lidhje me deklaruesin.

6.4. PROCEDURAT E PËRCAKTUARA NË LIGJIN NR. 06/L-015

6.4.1. VEPRIM DOGANOR

6.4.1.1. VEPRIMI PAS APLIKIMIT

Kur doganat përgjojnë mallrat për të cilat ata kanë arsye të besojnë se janë shkelëse dhe mbulohen nga një aplikim i vlefshëm, mallrat e dyshuara duhet të ndalohen dhe doganat duhet të njoftojnë deklaruesin ose mbajtësin e mallrave të ndalimit të tyre brenda 1 dite pune nga vendimi për ndalimin dhe jepini atyre 10 ditë pune në të cilat ose të japin pëlqimin ose të kundërshtojnë braktisjen e tyre për shkatërrim.

Mbajtësi i vendimit gjithashtu duhet të njoftohet për ndalimin, në të njëjtën ditë kur, ose menjëherë pas, njoftimi për çështjet e ndalimit ndaj deklaruesit ose mbajtësit të mallrave. Kjo letër informon mbajtësin e vendimit se ka një periudhë prej 10 ditësh pune në të cilën duhet të tregohet:

- nëse mbajtësi i vendimit beson ose jo që mallrat shkelin ndonjë nga të drejtat IP të mbajtësit të vendimit,
- ku besohet se mallrat shkelin një IPR, nëse mbajtësi i vendimit pajtohet me shkatërrimin e tyre.

Periudha e përgjigjes prej 10 ditësh pune dhënë deklaruesit ose mbajtësit të mallrave dhe mbajtësit të vendimit zvogëlohet në 3 ditë pune në rastet e mallrave që prishen.⁵

⁵ Mallrat që prishen janë mallrat që konsiderohen nga Dogana e Kosovës të përkeqësohen duke u mbajtur deri në 20 ditë nga data e pezullimit të lirimit ose ndalimit të tyre.

6.4.1.2. VEPRIM SIPAS DETYRËS ZYRTARE

Kur mallrat e dyshuara për shkelje të IPR zbulohen nga Dogana por nuk ka AFA të vlefshme, atëherë sipas detyrës zyrtare procedura lejon ndalimin e mallrave për të cilat dyshohet se kanë shkelur IPR. Sidoqoftë, kjo procedurë nuk zbatohet në rastin e mallrave që prishen.

Përpara ndalimit Dogana mund të kërkojë identifikimin e bartësit përkatës të së drejtës. Nëse asnjë mbajtës i së drejtës nuk është identifikuar brenda 1 ditës nga zbulimi, Dogana duhet të lirojë mallrat; duke iu nënshtruar përfundimit të të gjitha formaliteteve të tjera doganore. Nëse identifikohet një mbajtës i së drejtës me të drejtë dhe ai shpreh një qëllim për të paraqitur një AFA që mbulon çdo të drejtë IP që ai beson se është shkelur nga dërgesa, atëherë Dogana ndalon mallrat.

Dogana njofton deklaruesin ose mbajtësin e mallrave të ndalimit të tyre brenda 1 dite pune nga vendimi për ndalimin dhe u jep atyre 10 ditë pune në të cilat ose do të miratojnë ose kundërshtojnë braktisjen e tyre për shkatërrim.

Njoftimi për ndalimin duhet t'i jepet edhe bartësit të së drejtës në lidhje me shkeljen e pretenduar të IPR, në të njëjtën ditë ose menjëherë pas njoftimit të çështjeve të ndalimit deklaruesit ose mbajtësit të mallrave. Dogana i fton ata të paraqesin një AFA që mbulon mallrat dhe të drejtën në fjalë dhe të konfirmojnë nëse ata besojnë ose jo që mallrat janë shkelës dhe nëse po, nëse ata bien dakord për shkatërrimin e tyre. Dogana jep 10 ditë pune për t'u përgjigjur, por ato duhet të dërgojnë një AFA të pranueshme para përfundimit të 4 ditëve të punës.

Nëse një AFA nuk është bërë brenda asaj periudhe, ose nëse një kërkesë refuzohet, mallrat duhet të lirohen me përfundimin e të gjitha formaliteteve doganore.

Procedurat që duhen ndjekur në sipas detyrës zyrtare rastet janë të njëjta me ato për rastet që bien nën procedurën e thjeshtuar të shkatërrimit të përcaktuar në 3.2 të këtij manuali.

6.4.1.3. VEPRIMET PAS PARAQITJES DHE PRANIMIT TË NJË KËRKESE PËR VEPRIM

Kontaktet paraprake me mbajtësin e vendimit para vendimit për ndalimin ose pezullimin e lëshimit të mallrave:

Para se të ndalohen mallrat, mbajtësit të vendimit duhet t'i kërkohet të japë çdo informacion përkatës në lidhje me mallrat për të përcaktuar nëse ka ndodhur një shkelje e IPR. Po kështu, Dogana mund t'i sigurojë mbajtësit të vendimit informacion në lidhje me sasinë aktuale ose të vlerësuar të mallrave, natyrën e tyre aktuale ose të supozuar dhe imazhet e tyre.

Informacioni që duhet t'i jepet mbajtësit të vendimit:

Nëse mbajtësi i vendimit e kërkon këtë dhe nëse informacioni është i disponueshëm, duhet të sigurohen sa vijon:

- Emri dhe adresa e pranuesit të dërgesës;
- dërguesi, dhe deklaruesi ose mbajtësi i mallrave

- procedura doganore e përfshirë dhe,
- origjinën, prejardhjen dhe destinacionin e mallrave të ndaluara.

Në rast të veprimit exofficio, informacioni i vetëm që mund t'i sigurohet çdo personi të tillë kur bën hetime është; sasinë aktuale ose të vlerësuar të mallrave; natyra e tyre aktuale ose e supozuar ose; imazhe të mallrave. Asgjë më tej nuk mund të zbulohet në këtë fazë që mund të identifikojë deklaruesin, siç është emri i një individi ose kompanie. Kur një AFA është dhënë, mbajtësi i vendimit mund të kërkojë informacionin e listuar më sipër, aty ku është i disponueshëm.

Inspektimi dhe marrja e mostrave të mallrave

Dogana e Kosovës mund t'u japë të gjitha palëve mundësinë për të inspektuar mallrat; në rastin e mallrave të dyshuara si të falsifikuara ose të piratuara, mbajtësi i vendimit mund të kërkojë një mostër për analiza të mëtejshme. Kjo është rreptësisht për qëllimet e analizës dhe për të lehtësuar çdo procedurë të mëvonshme në lidhje me mallrat e falsifikuara ose të piratuara. Mbajtësi i vendimit është përgjegjës i vetëm për çdo analizë të mostrave. Mostrat duhet të kthehen kur analiza të përfundojë nga mbajtësi i vendimit.

6.4.2. PROCEDURA E THJESHTUAR E SHKATËRRIMIT

Mallrat mund të konsiderohen të braktisura për shkatërrim në kushtet e mëposhtme:

- Mbajtësi i vendimit konfirmon me shkrim brenda periudhës së kërkuar që, sipas mendimit të tyre, mallrat shkelin një IPR dhe ata bien dakord për shkatërrimin e tyre dhe,
- Deklaruesi ose mbajtësi i mallrave jep konfirmim me shkrim të marrëveshjes për shkatërrimin e tyre,

Dogana e Kosovës mund të konsiderojë se pëlqimi është dhënë kur:

- mbajtësi i vendimit konfirmon me shkrim se, sipas mendimit të tyre, mallrat shkelin një të drejtë IP të mbuluar nga AFA dhe miraton shkatërrimin dhe,
- deklaruesi ose mbajtësi i mallrave nuk ka konfirmuar marrëveshjen e tij për shkatërrim dhe as nuk ka njoftuar kundërshtimin e tij ndaj tij; për shembull duke mos reaguuar brenda periudhës së përcaktuar.

Shkatërrimi kryhet nën kontrollin doganor dhe nën përgjegjësinë e mbajtësit të vendimit. Periudha e paraburgimit është 10 ditë pune nga njoftimi i paraburgimit. Në rastin e mallrave që prishen, kjo zvogëlohet në 3 ditë pune.

Nëse deklaruesi ose mbajtësi i mallrave kundërshton shkatërrimin e tyre ose, në mungesë të kundërshtimit, Dogana e Kosovës ka zgjedhur të mos konsiderojë se pëlqimi është dhënë; Dogana e Kosovës do të njoftojë mbajtësin e vendimit në përputhje me rrethanat. Atëherë është e hapur për mbajtësin e vendimit për të filluar procedurat ligjore për të përcaktuar nëse një IPR është shkelur. Nëse mbajtësi i vendimit nuk ka dorëzuar një kopje të padisë siç është paraqitur në gjykatën kompetente për të përcaktuar nëse një DPI është shkelur në Doganën e Kosovës, ata kanë filluar procedurat për të përcaktuar nëse e drejta e tyre IP është shkelur para përfundimit të periudha e ndalimit, duke përfshirë çdo zgjatje, mallrat duhet të lirohen nga paraburgimi; duke iu nënshtruar përfundimit të të gjitha formaliteteve të tjera doganore.

Me përjashtim të rasteve të mallrave që prishen, Dogana mundet, me kërkesë të mbajtësit të vendimit dhe kur ata pajtohen se është e justifikuar, të zgjasë periudhën e ndalimit me një maksimum prej 10 ditësh pune të tjera. Periudha totale nuk mund të kalojë 20 ditë pune.

6.4.3. PROCEDURË E THJESHTUAR E SHKATËRRIMIT PËR DËRGESAT E VOGLA

Ligji Nr. 06/L-015 përcakton një procedurë opsionale, sipas së cilës mallrat në ngarkesa të vogla mund të braktisen për shkatërrim në mbajtësin e shpenzimeve të vendimit pa ndonjë referencë për mbajtësin e vendimit ose nevojën që mbajtësi i vendimit të fillojë procedurat ligjore. Një ngarkesë e vogël përcaktohet nga Dogana e Kosovës si një dërgesë postare ose korrier i shpejtë, i cili:

- përmban tre njësi ose më pak, ose
- ka një peshë bruto më pak se 2 kilogramë.

Procedura e thjeshtuar e shkatërrimit për dërgesat e vogla zbatohet vetëm kur plotësohen të gjitha kushtet e mëposhtme:

- mallrat në ngarkesë dyshohen të jenë të falsifikuara ose pirate
- mallrat nuk prishen
- ekziston tashmë një AFA që mbulon mallrat në fjalë, dhe,
- mbajtësi i vendimit ka kërkuar përdorimin e procedurës së thjeshtuar të shkatërrimit për dërgesat e vogla kur dorëzuan AFA -në e tyre.

Kur mallrat në një ngarkesë të vogël të cilat dyshohen se kanë shkelur një IPR zbulohen në kufi, ato duhet të ndalohen dhe njoftimi për ndalimin duhet t'i jepet deklaruesit ose mbajtësit të mallrave. Kjo letër duhet të lëshohet brenda 1 dite pune nga ndalimi.

Mbjajtësi i vendimit nuk njoftohet për ndalimin në këtë fazë.

Deklaruesi ose mbajtësi i mallrave ka një periudhë prej 10 ditësh pune nga data e njoftimit për t'u përgjigjur duke treguar ose 1) marrëveshje për shkatërrimin e mallrave, ose 2) kundërshtim për shkatërrimin e tyre.

Nëse marrësi i njoftimit të ndalimit përgjigjet, brenda periudhës së përcaktuar në njoftim, duke treguar marrëveshjen për shkatërrimin e tyre, shkatërrimi kryhet nën kontrollin doganor.

Nëse asnjë përgjigje nuk merret brenda kohës së caktuar, mund të konsiderohet se marrëveshja për shkatërrimin është dhënë, dhe masat për shkatërrimin duhet të vazhdojnë në përputhje me rrethanat.

Nëse deklaruesi ose mbajtësi i mallrave ka njoftuar kundërshtimin e tij ndaj shkatërrimit ose, në mungesë të kundërshtimit, Dogana e Kosovës ka zgjedhur të mos konsiderojë se është dhënë pëlqimi; mbajtësit të vendimit duhet t'i jepet mundësia e fillimit të procedurave për të mbrojtur të drejtën e tij të IP.

Mbjajtësi i vendimit ka një periudhë prej 10 ditësh pune nga ai njoftim, në të cilën të këshillojë Doganën e Kosovës se kanë filluar procedurat që kërkojnë konfirmimin se ky është rasti. Nuk është e mundur të zgjatet kjo periudhë.

Dogana e Kosovës sipas kërkesës dhe kur informacioni është i disponueshëm, i jep informacion mbajtësit të vendimit për sasinë aktuale ose të vlerësuar të mallrave të shkatërruara dhe natyrën e tyre.

Nëse me kalimin e afatit Dogana e Kosovës nuk ka marrë një kopje të padisë të paraqitur në gjykatën kompetente, atëherë mallrat duhet lirohen; duke iu nënshtruar përfundimit të të gjitha formaliteteve të tjera doganore.

Mallrat që do të shkatërrohen si nën procedurën e thjeshtëzuar të rregullt ashtu edhe në procedurën e thjeshtuar për dërgesat e vogla nuk duhet të jenë:

- Lëshuar për qarkullim të lirë;
- të nxjerra nga territori doganor i Kosovës;
- të eksportuara;
- rieksportohen;
- vendosur nën një procedurë pezulluese;
- vendosur në një zonë të lirë ose magazinë të lirë.

6.5. DETYRIMET DHE KOSTOT

6.5.1 PËRGJEGJËSIA E DOGANAVE TË KOSOVËS

Dhënia e një AFA nuk i jep të drejtë mbajtësit të vendimit në fjalë për kompensim në rast se mallrat e dyshuara për shkeljen e një të drejte IP nuk zbulohen dhe lëshohen ose nuk ndërmerret asnjë veprim për ndalimin e tyre.

6.5.2. PËRGJEGJËSIA E MBAJTËSIT TË VENDIMIT

Mbajtësi i vendimit është përgjegjës ndaj mbajtësit të mallrave ose deklaruesit kur, pas ndalimit:

- veprimi ndërpritet për shkak të një veprimi ose mosveprimi nga ana e mbajtësit të vendimit
- mostrat ose nuk kthehen ose dëmtohen dhe janë jashtë përdorimit për shkak të një akti mosveprimi nga ana e mbajtësit të vendimit
- mallrat në fjalë konstatohen se nuk cenojnë një të drejtë IP

Përveç kësaj, nëse mbajtësi i vendimit dështon të fillojë procedurat nën procedurën e thjeshtuar të shkatërrimit, Dogana e Kosovës mund të vendosë që të mos veprojë sipas vendimit që jep AFA dhe mbajtësi i vendimit nuk do të jetë në gjendje të paraqesë një kërkesë të re për të njëjtën E drejta IP brenda 1 viti.

6.5.3. PËRGJEGJËSIA PËR KOSTOT

Duke pasur parasysh që autoritetet doganore ndërmarrin veprime pas aplikimit, është e përshtatshme të parashikohet që mbajtësi i vendimit të rimburojë të gjitha kostot përfshirë kostot e ruajtjes, trajtimit dhe përshkrimit të shkaktuara nga autoritetet doganore në marrjen e masave për të zbatuar të drejtat e tij të pronësisë intelektuale. Sidoqoftë, kjo nuk duhet të pengojë mbajtësin e vendimit të kërkojë kompensim nga shkelësi ose persona të tjerë që mund të konsiderohen përgjegjës sipas legjislacionit në fuqi.

Mbajtësi i vendimit është gjithashtu përgjegjës për shpenzimet për çdo përkthim të kërkuar nga Dogana e Kosovës në lidhje me mallrat e dyshimta.

6.6. ÇËSHTJE TË TJERA QË LIDHEN ME PROCEDURAT E ZBATIMIT

6.6.1. LËSHIMI I PARAKOHSHËM I MALLRAVE

Kur mbajtësi i vendimit ka filluar procedurat për të përcaktuar nëse një e drejtë e dizajnit industrial, patentë, produkt gjysmëpërçues topografik, modeli i shërbimit ose e drejtë e varietetit bimor është shkelur, deklaruesi ose mbajtësi i mallrave mund të kërkojë lirim të tyre nga ndalimi para përfundimit të procedurat.

Lëshimi do të lejohet vetëm kur:

- është siguruar një garanci e mjaftueshme bankare nga deklaruesi ose mbajtësi i mallrave,
- nuk janë vendosur masa paraprake nga gjykata,
- të gjitha formalitetet doganore janë respektuar.

6.6.2. TREGUESIT E RREZIKUT PËR SHKELJET E PRONËSISË INTELLEKTUALE

Rreziku është një shans që zbatimi i kontrolleve mund të ndikohet negativisht. Analiza e rrezikut synon të përqëndrojë kontrollet në zonat me rrezik më të lartë, ndërsa në të njëjtën kohë të lërë që shumica e tregtisë të rrjedhë relativisht lirshëm përmes doganave. Treguesit e rrezikut janë ata faktorë që mund të rrisin ose ulin nivelin ose shkallën e rrezikut për funksionin e zbatimit të IPR.

6.6.2.1. TREGUESIT E RREZIKUT TË BAZUAR NË DOKUMENTE

Ekzaminimi i dokumenteve dhe informacioneve elektronike të paraqitura nga dërguesi, marrësi, importuesi ose përfaqësuesit e tyre ndihmojnë punonjësit e doganës të identifikojnë mallrat që përbëjnë një rrezik të lartë kundër falsifikimit dhe piraterisë.

-Përshkrimi i mallrave/mallrave me rrezik

Shtë një nga metodat e përdorura nga ata që merren me pirateri dhe falsifikim për të bërë deklaratat të rreme ose përshkrime të paqarta të artikujve.

Mallrat luksoze, artikujt e stilistëve dhe artikujt e njohur ose të modës mbartin rrezikun më të madh për falsifikimin (veçanërisht të markave të njohura) dhe piraterinë.

Veshje dhe aksesorë; orë dhe pjesët e tyre; çanta, kuleta, çanta shpine etj .; regjistrimet e zërit, lëvizja e mediave të regjistruara, përfshirë imazhet dhe programet kompjuterike (veçanërisht disqe optikë); cigare; birra, verë dhe pije alkoolike; lodra dhe video lojëra; pajisje kompjuterike dhe pajisje shtesë; syze dielli; kapele; këpucë; sende elektronike; pjesët e këmbimit të automobilave dhe avionëve dhe ilaçet mund të përkufizohen si mallra të rrezikshëm për falsifikim dhe pirateri në përgjithësi.

-Përshkrim i paqartë i mallrave

Mallrat e përshkruara në terma të paqartë si "të zbrazët", "të papërfunduar", "produkte plastike", "veshje plastike", "pajisje metalike", "veshje metalike", "disqe metalikë", "mostra", "sende shtëpiake" shpesh kanë një rrezik të lartë të falsifikimit dhe piraterisë.

-Shteti i origjinës i njohur si burim i mallrave të falsifikuara ose pirate

Mallrat me origjinë nga vendet e njohura si burime të mallrave të falsifikuara ose pirate paraqesin rrezik për falsifikim dhe pirateri.

Sipas raportit IPR të BE -së 2018, në lidhje me vendet e origjinës në lidhje me vlerën, Kina është në krye të listës, e ndjekur nga Hong Kongu, Kina, Turqia dhe Emiratet e Bashkuara Arabe si në vitet e mëparshme. Vietnami, Kamboxhia dhe Bangladeshi plotësojnë shtatë vendet e para.

Mallrat që hyjnë përmes kufirit tokësor ose mallrat që kalojnë përmes një vendi të njohur si të dobët në mbrojtjen e të drejtave të IPR gjithashtu paraqesin rrezik për falsifikim.

Zonat e lira shpesh përdoren si pika shpërndarjeje për mallra të falsifikuara dhe pirate. Këto mallra ose vijnë nga vendet ku prodhohen mallra imitues dhe të falsifikuar, ose prodhohen në zonën e lirë.

-Shteti i destinacionit ka një reputacion të kërkesës për mallra të falsifikuara ose pirate

Jo vetëm kur mallrat importohen, tranzitet, (ri) eksportet me një vend destinacion përfundimtar i cili ka reputacionin e kërkesës për mallra të falsifikuara ose pirate bëhen një tregues rreziku për falsifikimin ose piraterinë.

-Natyra dhe cilësia e dokumentacionit

Shtypje të pazakonta të faturës dhe faturave; cilësi e dobët e printimit, fatura të shkruara me dorë ose të shtypura me dorë në faturë ose fatura paraqesin rrezik. Normalisht, faturat krijohen në mënyrë elektronike dhe shpesh shtypen në letër të veçantë me logon ose adresën e kompanisë të para-shtypur. Ndryshimet në dokumente, shprehje të përplatura ose korrigjime të tjera, faturë jo të plotë ose faturë mund të përcaktohen si tregues të rrezikut për IPR.

Shumë dokumente ligjore përmbajnë;

- Numri i telefonit / faksit, adresa e-mail, numrat e regjistrimit të biznesit të dërguesit, importuesit ose prodhuesit të mallrave
- Deklaratat e shitjes dhe dorëzimit; FAS (falas përgjatë anës), FOB (falas në bord), Net 30 (pagesa brenda 30 ditëve)
- Numri i porosisë ose numri dhe data e faturës (bota e biznesit përdor fatura me numra në formë serike.)
- Zbritje e pagesës së faturave ligjore (p.sh. zbritje 2% nëse paguhet brenda 30 ditëve)

Mungesa e faturave gjithashtu mund të tregojë rrezik të lartë. Importuesit, pronarët ose blerësit e mallrave të falsifikuara zakonisht përpigën të mos përdorin deklarin elektronik doganor dhe sisteme të tjera.

-Emri dhe adresa e prodhuesit/dërguesit dhe importuesit/marrësit

- Importuesi ka pak ose aspak histori importi, duke pasur precedentë penalë të shkeljeve doganore
- Emri i prodhuesit, dërguesit ose importuesit duket të jetë fiktiv.
- Emri i prodhuesit, dërguesit ose importuesit është i papajtueshëm me tregtarin e mallrave të deklaruar. Në përgjithësi, nëse ka një marrëdhënie midis importuesit, pronarit ose marrësit dhe eksportues ose dërgues i mallrave, do të thotë më pak i rrezikshëm për sa i përket IPR -së.
- Adresa e prodhuesit, dërguesit ose importuesit mungon ose ato nuk mund të verifikohen përmes drejtorive telefonike, internetit ose burimeve të ngjashme të hapura.

- Prodhuesi, dërguesi ose importuesi përdor një kuti postare ose adresë emaili ose marrësi është i njohur vetëm me numrin e tyre të telefonit (telefonit celular).
- Adresat e prodhuesit, dërguesit ose importuesit që i përkasin një rajoni të famshëm në prodhimin e mallrave të falsifikuara dhe pirate.

-Vendi i prodhimit

Nëse vendi i deklaruar i origjinës është një vend ku mbajtësi i së drejtës nuk lejon prodhimin, kjo tregon se mallrat mund të jenë të falsifikuara ose të piratuara (megjithatë, mallrat nga një vend jo-prodhues mund të jenë mallra të importit paralel.)

Pjesët ose materialet që përmbajnë emrin ose markën e mbajtësit të së drejtës të cilat dërgohen në një vend jo prodhues, mund të jenë të falsifikuara ose të piratuara.

Për shembull, orët origjinale Rolex prodhohen ekskluzivisht në Zvicër. Orët e markës Rolex që vijnë nga një vend tjetër përveç Zvicrës janë të diskutueshme.

-Udhëzimi i mallrave dhe mjeteve të transportit

- Mallrat që mbërrin në një port të ndryshëm nga kanalet e zakonshme të shpërndarjes së mbajtësit të së drejtës. Përdorimi i rrugëve ose shpërndarjes që është e ndryshme nga ajo e specifikuar nga mbajtësi i së drejtës. (Ndërsa kjo ngre një dyshim se mallrat mund të jenë të falsifikuara, ai gjithashtu sugjeron që mallrat mund t'i nënshtrohen importit paralel.)
- Përdorimi i një rruge të paarsyeshme në dërgesën e mallrave (transferimi) ose prania e kostove të transportit në mënyrë disproporcionale të larta.

-Vlera e deklaruar e mallrave

- Vlerë e deklaruar jashtëzakonisht e lartë ose e ulët
- Mallrat e siguruar me vlerë shumë të ulët.
- Nëse vlera doganore e deklaruar (brenda kuadrit të Marrëveshjes së Vlerës së OBT -së) përfshin honorare, licenca ose pagesa të tjera për të drejta të tjera pronësore, kjo nënkupton më pak rrezik të falsifikimit dhe piraterisë.
- Mallrat që faturohen si "Bulk" ose mallrat që faturohen sipas peshës në vend të sasisë. Për shembull; CD -të e faturuara në kilogramë dhe jo në copë.

-Madhësia e dërgesës

Dorëzimi i sasive jashtëzakonisht të larta ose të ulëta të mallrave në varësi të llojit të mallrave. Për shembull; një dërgesë prej 20,000 orësh Rolex është jashtëzakonisht e madhe.

-Kushtet e shitjes/dorëzimit

- Kushtet e shitjes në formën e "Cash" ose "COD" (Para në dorëzim)
- Termi i transportit në formën e "EXW" (Ex-works)
- Dërgesat e parapaguara përfshijnë rrezikun.

6.6.2.2. TREGUESIT E RREZIKUT TË BAZUAR NË PAKETIM

Gjatë shkarkimit të mallrave, inspektimi i paketimit ose inspektimi i objekteve dhe magazinave të magazinimit mund të ndihmojë gjithashtu doganierët të zbulojnë mallrat që paraqesin rrezik të lartë të falsifikimit. Në përgjithësi, mbajtësit e të drejtave përdorin material paketimi me cilësi të lartë dhe e paketojnë atë me rregull. Mallrat pakëtohen individualisht dhe vendosen në kuti të qëndrueshme të etiketuara me numra njësie, barkode dhe sasi.

-Pamja e paketimit

- Mallrat e paketuara në një mënyrë që nuk përputhen me atë që përdor mbajtësi i së drejtës. (duke e mbështjellur të gjithë të mirën me plastikë transparente, duke i dërguar CD-të në një kuti me shumë CD në vend të kutive të tyre të veçanta të përdorura për shitje me pakicë, pa titull të CD-ve, emri i artistit në kuti)
- Nëse pamja (madhësia, forma) e paketës së mallrave nuk është standarde. (Për shembull; orët e paketuara në qese plastike ose transparente)
- Cilësia e paketimit ose shenjat ose markat në paketë janë të këqija. (Gabime drejtshkrimi)

Shembuj: Orët me cilësi të lartë normalisht dërgohen në kuti druri. Këpucët origjinale paktohen në çifte dhe vendosen në kuti kartoni më të mëdha. Rrobat dhe aksesoret zakonisht paktohen në qese plastike me cilësi të lartë që marrin frymë, me paralajmërime të shtypura në gjuhë të ndryshme dhe të vendosura në kuti.

6.6.2.3. TREGUESIT E RREZIKUT TË BAZUAR NË MALLRA

-Cilësia e mallrave

- Mallra me cilësi të dobët që nuk i përshtaten reputacionit të bartësit të së drejtës.
- Mallrat e dërguara pa udhëzime, dokumente garancie ose sigurimi, ose me udhëzime të printuara ose të fotokopjuara me cilësi të ulët për përdorim, garanci ose dokumente sigurimi.
- Etiketat, udhëzimet ose dokumentet e sigurimit të mallrave nuk janë të përkthyer ose përmbajnë gabime shtypi.

-Etiketat dhe shenjat në mallra

- Mungojnë numrat e lotit, barkodet, datat e skadimit ose shenja të tjera standarde siç është vendi ose data e prodhimit. Etiketat e produktit përfshijnë në përgjithësi numrin e produktit, numrin e referencës ose katalogut, informacionin e objektit ose fabrikës, numrin serik ose modelin.
- Mallrat që mbajnë indikacionin gjeografik, përcaktimin e origjinës së një burimi, vendi ose rajoni që nuk gjendet në vendin e prodhimit ose eksportit.
- Mungojnë shenjat për markën tregtare ose të drejtën e autorit ose markën e paplotë tregtare ose njoftimet për të drejtën e autorit (® për një markë tregtare të regjistruar, © për një të drejtë të regjistruar të autorit).
- Etiketat dhe shenjat të cilat nuk përputhen me ligjet e vendit të importit ose standardet e tjera rregullatore. (p.sh. tekstilet, përmbajtja ose udhëzimet e pastrimit të të cilave nuk janë specifikuar; mallrat, vendi i origjinës i të cilëve nuk është specifikuar saktë; ushqime ose kozmetikë që mungojnë në listën e përbërësve).
- Mallrat dhe etiketat që nuk përputhen me etiketat dhe mallrat e prodhuara nga mbajtësi i së drejtës (p.sh. orët e prodhuara në Zvicër nuk duhet të shënohen me "Made in Japan" ose "Made in China")

-Detajet e produktit

Mbajtësit e të drejtave shpesh i bashkëngjitin detaje të fshehta ose të tjera produkteve të tyre për të lehtësuar identifikimin e mallrave të falsifikuara. Në raste të tilla, do të ishte e

dobishme të përdorni broshurën e përshkrimit të produktit të siguruar nga mbajtësi i së drejtës ose të kontaktoni drejtpërdrejt mbajtësin e së drejtës.

Shumë mbajtës të të drejtave përdorin detaje që është e vështirë të prodhohen, siç janë hologramet, për të dokumentuar saktësinë dhe vërtetësinë e produkteve të tyre. Disqet optikë të vërtetë (CD, CD-Rom, DVD) mbajnë një kod të quajtur SID. (SID: Burimi i Kodit të Identifikimit) Dokumentet e garancisë që shoqërojnë orët me cilësi të lartë mbajnë karakteristika të veçanta identifikimi të tilla si shenja uji ose pulla të ftohta.

-Marka të shumta tregtare në një dërgesë

Dërgesat që përmbajnë mallra të prodhuara nga një numër i madh i mbajtësve të markave tregtare. Për shembull; softuer kompjuterik i prodhuar nga kompani të ndryshme brenda të njëjtës dërgesë, filma të prodhuar nga studio të ndryshme, ose regjistrime zanore të prodhuara nën etiketa të ndryshme.

Një dërgesë që përmban shumë çanta dore të markave të ndryshme ose një dërgesë që përmban marka të ndryshme të orëve që nuk janë të lidhura me njëra -tjetrën.

6.6.3. MJETET E DISPONUESHME PËR TRAJTIMIN E RASTEVE IPR

Për të ndihmuar autoritetet zbatuese të zhvillojnë kuptueshmërinë e tyre dhe për t'i ndihmuar ata në punën e tyre të përditshme, organizata të shumta ofrojnë një sërë udhëzuesish si dhe qasje në burimet kryesore. Këtu do të gjeni një listë të mjeteve dhe bazave të të dhënave të zhvilluara për të mbështetur zbatimin.

- Organizata Botërore e Pronësisë Intelektuale (WIPO) Gold WIPO GOLD siguron një portë të vetme të kërkueshme për koleksionet globale të informacionit dhe të dhënave IP të WIPO. Baza e të dhënave globale e markave të WIPO -s, WIPO PATENTSCOPE, baza e të dhënave globale e dizajnit të WIPO -s, WIPO Lex janë burimet e hapura falas në internet.
<https://www.wipo.int/reference/en/>
- Baza e të dhënave e Zyrës së Patentave Evropiane- Baza e të dhënave e Zyrës së Patentave Evropiane ofron qasje falas në më shumë se 70 milionë dokumente të patentave në të gjithë botën, që përmbajnë informacion në lidhje me shpikjet dhe zhvillimet teknike nga 1836 e deri më sot.
<https://www.epo.org/searching-for-patents/technical/espacenet.html>
- Komisioni Evropian i Taksave dhe Unionit Doganor (DG TAXUD) Indikacionet e dhëna nga Unioni Tatimor dhe Doganor mund të ndihmojnë në identifikimin e falsifikimeve dhe mallrave të tjerë që cenojnë IPR.
https://ec.europa.eu/taxation_customs/business/customs-controls/counterfeit-piracy-other-ipr-violations_en
- Kolegji Ndërkombëtar i Hetuesve të Krimit të Pronës Intelektuale (IIPCIC) është një strukturë trajnimi plotësisht interaktive në internet që synon të pajisë zbatuesit me aftësitë e nevojshme për të luftuar në mënyrë efektive krimin e organizuar transnacional të IP. Të gjithë hetuesit e krimit të zbatimit të ligjit të krimit IP, përfshirë policinë, zyrtarët doganorë dhe përfaqësuesit e organeve rregullatore përkatëse janë në gjendje të marrin trajnimin pa pagesë. Seria e trajnimeve në internet për Zbatimin e të Drejtave të Pronësisë Intelektuale për Oficerët Doganorë është zhvilluar dhe mirëmbajtur nga Kolegji Hetues i Krimit të Pronës Intelektuale Ndërkombëtare (IIPCIC) me ndihmën e Organizatës Botërore të Doganave (WCO).
<https://www.iipic.org/>

IPRproject

Intellectual Property Rights Project

Rr. "Johan V. Hahn",
10000 Prishtinë, Kosovë
Tel: 038 726 688

 IPRKosovo